

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
INSENERITEADUSKOND
Kuressaare kolledž

Grete Pokk

HOBUTURISMI ARENDAMISE VÕIMALUSED SAAREMAAL

Lõputöö

Õppekava „Ettevõtlus ja elamusmajandus“

Juhendaja: Anu Lomp, MA

Kuressaare 2023

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 8994 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Grete Pokk

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 207591SDVR

Üliõpilase e-posti aadress: grpokk@ttu.ee

Juhendaja: Anu Lomp, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
JOONISTE LOETELU	5
TABELITE LOETELU	6
SISSEJUHATUS	7
1. HOBUTURISM HEAOLUTURISMI OSANA	9
1.1 Heaoluturismi kirjeldus	9
1.2 Hobuturismi kirjeldus	12
1.3 Hobuteraapia kasutegurid	16
2. HOBUTURISMI ARENDAMISE VÕIMALUSED SAAREMAAL	20
2.1 Ülevaade hobuturismi teenusepakkujatest Saaremaal	20
2.2 Uuringu meetodika	24
2.3 Ankeetküsitluste tulemused	24
2.3.1 Hobuteenuste kasutajate uuringu analüüs	24
2.3.2 Hobuteenuste pakkujate uuringu analüüs	35
2.4 Järeldused ja ettepanekud	41
KOKKUVÕTE	46
SUMMARY	48
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	50
LISAD	53
Lisa 1. Küsimustik kliendile „Hobuturismi arendamise võimalused Saaremaal“	53
Lisa 2. Küsimustik hoboomanikele „Hobuturismi arendamise võimalused Saaremaal“	57
Lisa 3. Lihtlitsents	61

LÜHIKOKKUVÕTE

Eestis on hobumajandus olnud aastaid traditsiooniliseks põllumajanduse osaks ja Eestil on olemas ka oma hobusetõud. Saaremaal ringi sõites võib teeäärsetel karjamaadel näha paljudes kohtades hobuseid, kuid hobuturismi teenusepakkujateni viivat infot on keeruline leida.

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on uurida Saaremaa hobuturismi arendamisvõimalusi. Antud eesmärgi saavutamiseks soovis töö autor teada saada, milline on Saaremaa hobuturismi teenusepakkujate hetkeseis ja millised tegurid kutsuksid klienti hobuturismis osalema.

Uurimistöö teoreetiline osa käsitleb heaoluturismi ja hobuturismi olemust, kirjeldab hobuteraapia pakutavaid väärtusi inimese heaolule ja tuuakse ülevaade Saaremaa hobuturismi teenusepakkujatest.

Empiirilise osa moodustab uuringu analüüs, mille raames viidi läbi kaks küsitlust. Esimest klientidele suunatud küsitlust jagati mugavusvalimi alusel autori Facebooki kontol ja kokku koguti 192 vastajate ankeeti. Teist küsitlust jagati Facebookis Saaremaa hobuinimeste grupis ja kokku koguti 18 vastust. Uuringu tulemuste põhjal on koostatud analüüs, mis toob välja Saaremaa hobuturismi kitsaskohti ja pakub võimalusi nende lahendamiseks.

Uuringu analüüsil selgus, et Saaremaa hobuturismi arendamiseks tuleb leida võimalusi ratsutamist pakuvate talude ja nende teenuste nähtavamaks muutmiseks ning inimesed on huvitatud teada saama hobuteraapia edulugudest ja ratsutamise mõjust inimese heaolule.

Võtmesõnad: heaoluturism, hobuturism, hobuteraapia.

JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Hobumajanduse tegevuskohad Saaremaal.	21
Joonis 2. Emotsioonid hobuteenuseid kasutades	28
Joonis 3. Ratsutamisteenuse hinnaklassi sobivus.....	32
Joonis 4. Hobuteraapia pakutavad väärtused tuginedes vastustele.....	34
Joonis 5. Teenused.....	37
Joonis 6. Teenuste kajastamine	39
Joonis 7. Hooaja pikendamise võimalused.....	40

TABELITE LOETELU

Tabel 1. Valimi demograafilised näitajad.....	25
Tabel 2. Valimi jaotus maakondade lõikes.....	25
Tabel 3. Ratsatalude tuntus.....	26
Tabel 4. Külastatud ratsatalud	26
Tabel 5. Külastamise põhjused.....	27
Tabel 6. Info leidmine teenusepakujate kohta	29
Tabel 7. Hinnang teenusepakujate info kättesaadavusele	29
Tabel 8. Hinnang teguritele ennem ratsamatkale minemist	30
Tabel 9. Teenuse kasutamine aastaegade võrdluses	31
Tabel 10. Ootused lisateenustele	31
Tabel 11. Hinnang hobuteenuse kasutamist mõjutavatele teguritele	32
Tabel 12. Vastajate demograafilised näitajad.....	35
Tabel 13. Hobuste pidamise eesmärgid	36
Tabel 14. Teenusepakujate sihtgrupid	36
Tabel 15. Küllastajate soovitud teenused	37
Tabel 16. Klientidele pakutavad lisateenused	38
Tabel 17. Klientide soovitud lisateenused.....	38
Tabel 18. Hinnang hooaja pikendamise võimalustele	39
Tabel 19. Näited heaolurismi kogemuse (elamusloome) 4 mõõtmest	45

SISSEJUHATUS

Viimase 20 aasta jooksul on hobuturism ja vaba aja veetmine järsult kasvanud nii Euroopas kui ka mujal maailmas (Evans & Pickel-Chevalier, 2017). Ratsaturism võimaldab avastada kohalikku kultuuripärandit, innustades samaaegselt suhtlust ja teadmiste vahetust ratsutajate ja elanikkonna vahel. Ratsaturism on üks parimaid võimalusi, et edendada ratsutamist ennast, muutes selle kättesaadavamaks suuremale hulgale inimestele. (European Horse Network, 2022). Kuivõrd on suurenenud tarbijate nõudlus säilitada tervist ja heaolu reisimise ajal ning maapiirkonnad toetuvad turismile kui potentsiaalsele majandusliku jätkusuutlikkuse allikale (He, Liu & Li, 2021), keskendub see uurimistöö hobuturismile kui heoloturismi osale ja selle arendamise võimalustele Saaremaal. Uurimistöö annab ülevaate tervisele ja heolule suunatud turismi olemusest ning suundumustest ja hobuteraapia pakutavatest väärtustest inimesele. Uurimisteema on aktuaalne kuna on kasvav nõudlus tarbijate poolt, kes on motiveeritud säilitama tervist ja heaolu isegi reisimise ajal (He et al., 2021).

Töö eesmärk on uurida, milline on hobuturismi pakujate hetkeolukord Saaremaal ja millised on kliendi motiivid hobutalude külastamiseks, et seeläbi leida kitsaskohti ja pakkuda välja võimalusi hobuturismi arendamiseks Saaremaal. Uuritakse milliseid võimalusi näevad Saaremaa hobukasvatajad turismiteenuse pakkumiseks ning milline on potentsiaalsete klientide huvi ja teadlikkus hobuturismi pakutavatest võimalustest.

Käesoleva lõputöö peamine uurimisküsimus ja alaküsimused on:

1. Millised on võimalused hobuturismi edendamiseks Saaremaal?
 - 1.1. Milliseid takistusi näevad hobuste omanikud teenuse pakkumiseks Saaremaal?
 - 1.2. Millised tegurid ajendavad klienti hobuturismis osalema?
 - 1.3. Kui teadlikud on inimesed hobuturismi sealhulgas hobuteraapia pakutavatest väärtustest inimese heolule?

Uurimistöö jaoks kogutakse andmeid kvantitatiivse uurimismeetodi kaudu ankeetküsitlusega Eesti elanikelt ja Saaremaa hobukasvatajatelt.

Töö koosneb kahest osast, millest esimene annab ülevaate heaolurismist, hobumajanduse pakutavatest väärtustest ja hobuturismi teenusepakujatest Saaremaal. Teine osa annab ülevaate uurimismeetodist ja valimist ning analüüsitakse saadud tulemusi, et tuua välja ettepanekuid hobuturismi arendamise võimalustest Saaremaal.

1. HOBUTURISM HEAOLUTURISMI OSANA

Heaolu viitab vaimu, keha ja hinge lõimumisele ning see on parim võimalik healuseisund, mis võib viia inimese oma eesmärkide saavutamiseni. Heaolu ühendab kvaliteetse eluviisi jaoks seitset heaolu mõõdet. Nendeks on: füüsilised, intellektuaalsed, emotsionaalsed, sotsiaalsed, ametialased, vaimsed ja keskkonnaaspektid. Reisimine, et otsida nii öelda tervenemist, oli üks varasemaid viise, mida inimesed kasutasid heaolu saavutamiseks. Vanad kreeklased ja roomlased harrastasid terviseturismi, reisides oma tervise parandamiseks termiliste allikate ja vaimsete templite juurde. Tänapäeval hõlmab terviseturism reisimist spetsiaalselt selleks, et parandada või edendada oma tervist ja heaolu füüsiliste, psühholoogiliste või vaimsete tegevuste kaudu. (Hassan, 2015)

1.1 Heaoluturismi kirjeldus

Heaoluturismi eesmärk on edendada tervist füüsiliste, psühholoogiliste või vaimsete tegevuste abil („Heaoluturism“, 2023). Global Wellness Institute määratleb terviseturismi kui reisimist, mis on seotud isikliku heaolu säilitamise või parandamisega (Global Wellness Institute, 2022). Tervisele ja heaolule keskenduv turism on tunnustatud kiiresti kasvavaks kaasaegse turismi sektoriks (Jolliffe & Cave, 2012). Kaasaegses maailmas vaevlevad inimesed, kellel on raske töökoormusest tingitud elutempoga sammu pidada, üha sagedamini läbipõlemise või muude sarnaste vaimse tervise seisundite käes. Selle tõttu on tähtsaks heaoluturismi sektor plahvatuslikult kasvanud, kuna see pakub tõhusat viisi tarbijate soovide rahuldamiseks, eriti keset pandeemiajärgset maailma. (He et al., 2021)

Heaolusihtkohti iseloomustavad peamiselt erinevat tüüpi maastikud, millel on teraapiline või vaimne võlu, näiteks kuumaveeallikate kuurordid, metsad ja pühapaigad, mis pakuvad inspireerivaid kogemusi (He et al., 2021). On täiesti erinevad ajaloolised, kultuurilised ja keelelised arusaamad tervisest ja healust. Kuna mõnes keeles ei ole sellist sõna nagu heaolu („*wellness*“) ja see on lihtsalt tõlgitud kui tervis („*health*“), siis on üha tavapärasemaks saav „heaolu“ termini kasutamine rahvusvaheliselt, isegi nendes riikides, mis erinevad keeleliselt väga inglise keelest. Näiteks soome keelne versioon vastab kõige enam sõnale „*wellbeing*“ ja

Sloveenias on tõlge pigem nagu „*well-feeling*“. Saksa keelt kõnelevates riikides ei ole heaolu väljend mitte ainult täielikult omaks võetud, vaid liigutud samm edasi mõistetega „*selfness*“ ja „*mindness*“. On kasvav suund enesevastutuse ja tasakaalustatud ellusuhtumise suunas. Just „*selfness*“ and „*mindness*“ vihjavad sellele, et inimesed võtavad vastutust oma elustiili üle muutes asjakohaseks füüsilist, emotsionaalset, psühholoogilist ja sotsiaalset muutust. Stressist vabanemine linnapiirkondades töötavate inimeste jaoks on uus vaba aja veetmise/turismi vorm. Skandinaavias pannakse suurt rõhku vaba aja veetmisele värskes õhus, näiteks kepikõnd, murdmaasuusatamine ja järves ujumine isegi talvel. Soomes on enamikel inimestel kodus või kodu läheduses saun, mis on lahutamatu osa igapäevases heaolus. Saksamaal, Austrias ja Šveitsis peetakse füüsilist vormi väga oluliseks ja seda kombineeritakse teiste heaolu põhimõtetega nagu tervislik toitumine, puhkus ja lõõgastus ning mõne vaimse tegevusega nagu jooga ja meditatsioon. (Smith & Puczko, 2008) Terviseturismi võib pidada ka isiklikuks elustiilivalikuks, kus turistid saavad puhkuse ajal saavutada holistiliselt tervisliku seisundi (keha ja vaim) ilma otsese meditsiinilise sekkumiseta (He et al., 2021). Holistiline tervis ja ennetamine on üha enam tarbijate otsuste tegemisel kesksel kohal ning inimesed peavad oluliseks, et nad saavad jätkata kodust eemal olles oma tervislikke eluviise ja terviseharjumusi (Wellness Tourism, 2023).

Global Wellness Institute on välja toonud, et heaolureisijad hõlmavad mitmekesisest tarbijate rühma, kellel on palju motivatsioone, huvisid ja väärtusi. (Global Wellness Institute, 2023) Heaoluturismi kontekstis tuleks turistide kaasamise küsimusele piisavalt tähelepanu pöörata, sest see võib luua väga suurt mõju turismisihthohtadele. Turistide kaasamine suurendab eelkõige silmapaistvust, sest kaasatud ja lojaalsed külalastajad võimaldavad valdkonnaga tegelejalatel ellu jääda ja areneda järjest dünaamilisemates ja interaktiivsemates turismiturunduskeskkondades. (He et al., 2021) Terviseturismi suundumused võib jagada nõudluse ja pakkumisega seotud suundumusteks ning nõudlusega seotud trendid on need, mis on seotud kliendi või turisti ja tema heaolusoovidega reisi ajal. Mõned nendest suundumustest on järgnevad (Hassan, 2015):

- Vaimne tasand: terviseturistid otsivad puhkusel vaimset taastumist, kus nad saavad õppida stressiga toimetuleku tehnikaid, nagu meditatsioon, jooga ja päeviku pidamine.
- Kohaliku elu uurimine: terviseturistid on huvitatud tervisepuhkuse ajal kohalike kogukondadega tutvumisest ning nende elust ja traditsioonidest teada saamisest.
- Kulinaariaturism: tervisereisi ajal osalevad turistid kokanduskursustel, et lisaks kohalikele ja traditsioonilistele roogadele õppida õiget toitumist ja tervislike toitumise valmistamist.

- Aeglane reisimine: reisijad on väsinud tundest, et nad peavad pärast puhkust puhkama, kuna nad kiirustavad võimalikult palju kogemusi avastama. Nüüd võtavad nad puhkuse ajal hoogu maha, andes endale võimaluse lõõgastuda ja taastuda.
- Terviseturism on lähtepunkt pikaajalisele heaolule: heaoluturist ootab tervislikku puhkust, kus ta harjutab ja õpib tervislikke näpunäiteid ja tehnikaid, mida saab rakendada koju jõudes. Need tervislikud näpunäited ja tavad aitavad tal oma elustiili juhtida, et saavutada terve ülejäänud elu.
- Taasühinemine loodusega: looduse vaatamine aitab alandada vererõhku, pulssi ja lõdvestab lihaseid, andes üldise heaolutunde. Tervisekeskused ja kuurordid on hakanud oma maastikke arendama ja täiustama, et täita klientide nõudmisi õues lõõgastumiseks.
- Heaoluõpe: terviseturismi pakkujad pakuvad nädalavahetustel tervise teemalisi töötubasid ja seansse spetsialiseerunud kuurortides ja spaades, kus heaolu otsijad õpivad tervisliku eluviisi näpunäiteid ja tehnikaid. Need töötoad hõlmavad tervislikku toitumist, treeningut, stressijuhtimist ja palju muud, mida õpetavad spetsialiseerunud juhendajad.

On leitud, et heaoluturismi kogemus hõlmab mitu mõõdet, mis hõlmavad hariduslikke, meelelahutuslikke, esteetilisi ja eskapistlikke tahke (He et al., 2021). Artiklis "*How the wellness tourism experience inspires tourist engagement*" on kirjeldatud, et erinevalt tavapärasest turismikogemusest on terviseturismi kogemus rohkem seotud füüsilise ja psühholoogilise tervise säilitamise või parandamisega. Täpsemalt, hariduskogemus viitab klientide intellektuaalsele kasvule ja silmaringi laienemisele tänu aktiivsele kaasamisele heaolu sihtkohas. Meelelahutuskogemus viitab lõbu või naudingi tajumisele ja spontaansetele rõõmuhetkedele, mida turistid reisil olles saavad. Esteetiline kogemus viitab turistide elamusele, mis tuleneb kohalike maastike ilu väärtustamisest, mis võib järelkult parandada nende vaimset elu. Eskapistlik kogemus saadakse tavaliselt rutiinsest elust lahti murdes ja uudsust avastades. Kõiki neid nelja mõõdet käsitletakse kui osa terviklikust terviseturismi kogemusest. Pole kahtlust, et kogemus on turismiäri tuum ja süda. (He et al., 2021) Kuid lisaks heaolukogemustele vajavad kõik terviseturistid transporti, toitu ja majutust ning tõenäoliselt otsivad nad ostlemisvõimalust või meelelahutust (Helgadóttir & Sigurðardóttir, 2008).

Terviseturism annab ka sihtkohtadele võimaluse vähendada külastuste hooajalisust. (Global Wellness Institute, 2023) Heaoluturismi üheks oluliseks ja kasvavaks osaks on hobuturism. Siinkohal võib näitena tuua Islandi, kus paljud ettevõtted pakuvad lisateenuseid kas avalikult kõigile või eranditult hobumajanduse klientidele (Helgadóttir & Sigurðardóttir, 2008). Peamised

uuringud hobuturismi ja külastajate rahulolu teemal, on läbi viidud Islandil, seega on antud sihtpunkti ka edaspidises töös näitena kasutatud. On mitmeid võimalusi lisada heaolu kõikvõimalikesse mugavustesse ja teenustesse. Näiteks restoranid, mis pakuvad tervislikku, mahe- või kohalikku kööki; transpordiettevõtted, mis kasutavad puhtaid kütuseid või madala/nullheitega sõidukeid; või kingipoed, mis müüvad ainulaadsete kohalike heaolustraditsioonidega seotud tooteid. (Global Wellness Institute, 2023) Levinuimad lisateenused klientidele Islandil on transpordi pakkumine lennujaamast, majutus ning toitlustus, 25–30% ettevõtetest pakub mõnda neist teenustest. Omanikud ei ole klientide ootustele vastamisel tuginenud turu segmenteerimisele ega kliendiuuringutele, nagu teoreetiliselt soovitatakse. Pigem kipuvad nad eeldama, et nende kliendid jagavad oma entusiasmi hobuste ja hobustega reisimise vastu. (Helgadóttir & Sigurðardóttir, 2008)

Terviseturismist on tänapäeval saanud rahvusvahelise turismi valdkonnas üks kiiremini kasvavaid nišiturge. See on saavutanud oma populaarsuse vastusena tänapäeva elu ebatervislikele eluviisidele, tööpingele ja stressile, mis põhjustab tõsiseid tüsistusi ja mitmesuguseid keha talitlushäireid. (Hassan, 2015) Inimesed valivad rohkem sihtkohti, mis võivad aidata neil tervist parandada. Näiteks aastatel 2013–2017, kasvas heaolumajandus 5.8% Loodetakse nautida hästi planeeritud puhkust, mis võib muuta paremaks nende tervist ja elustiili, eriti kui turismipuhkuse põhieesmärk on stressi maandamine. Seega kasvab igal aastal järsult nõudlus sihtkohtade ja puhkusereiside järele, mis pakuvad füüsilist, emotsionaalset ja vaimset tervise taastamist koos elu nautimisega. (Global Wellness Institute, 2023). Võttes lähtepuhktideks eelnevalt välja toodud terviseturismi suundumusi ja põimides neid Islandil toimivate näidetega, kuidas pakutakse läbimõeldult klientidele lisateenuseid ning tõmbenumbriks on sealjuures ka Islandi kultuur ja ajalugu, on võimalik rakendada sarnast mustrit, leides uusi võimalusi ka Saaremaa turismi edasiviimiseks. On arvata, et oma keha kuulamine ja enda kasvatamine nii füüsilisel kui vaimsel tasandil jätkab turismis olulist tõusu.

1.2 Hobuturismi kirjeldus

Viimase 20 aasta jooksul on hobuturism ja vaba aja veetmine järsult kasvanud nii Euroopas kui ka mujal maailmas (Evans & Pickel-Chevalier, 2017). Ratsaturism innustab suhtlust ja teadmiste vahetust kohalikku kultuuripärandit avastades ratsutajate ja elanikkonna vahel ning on üks parimaid võimalusi, et edendada ratsutamist, muutes selle kättesaadavamaks suuremale hulgale inimestele. (European Horse Network, 2017).

Hobune on aastatuhandeid olnud oluline inimese kaaslane transpordivahendina, töö tegemise vahendina ja sõbrana. Hobuste kasutamise eesmärgid ja vajadused on aja jooksul olulisel määral muutunud ja arenenud. Vastupidiselt hobuste kasutamisega põllumajanduses on suurenenud hobuste kasutamine turismis (Kaunismaa et al., 2016), mida võib vaadelda osadena mitmest alasektorist nagu loodus- või väliturism; seiklusturism; maaturism; sporditurism; pärimus- ja pärandturism; ja üritusturism (Evans & Pickel-Chevalier, 2017). Kõiki hobusega seotud majanduslikke tegevusalasid võib käsitleda ühtse valdkonnana ehk hobusektorina, kuhu on hõlmatud ratsasport, hobuvõidusõidud, traavlivõistlused ja panustamine, hobuste aretus ja kasvatus, hobuturism, hipoteraapia. Seega panustab hobusektor mitmetesse erinevatesse majandussektoritesse, näiteks rekreatsioonimajandusse, spordimajandusse, huviharidusse ja tervishoidu. (Kaunismaa et al., 2016)

Organisatsiooni „Fédération Internationale de Tourisme Equestre“ (FITE) andmetele toetudes, võib hobuturismi liigitada kahte kategooriasse: ratsutamispuhkus ja hobustega seotud üritused ja turism. Hobuturismi sihtrühmad varieeruvad ratsutamissektori professionaalidest kuni algajateni, kellel pole eelnevat kokkupuudet hobustega ega ratsutamisega. (FITE - Fédération Internationale de Tourisme Équestre, 2023) Hobuturismi võib nimetada kaasaegseks meelelahutuslikuks ja teraapiliseks tegevuseks, mida harrastavad erinevat tüüpi turistid, kes soovivad seiklust vabas õhus (Efe, 2016).

Hobuturism eksisteerib koos loodustlähedusega, kultuuri ja traditsiooniliste maaelu eripäradega ning rahvakultuuriga (Efe, 2016). Kohalikku tõugu hobused on kultuuripärandi kandjad, mis on sajandite pikkuse hoolika aretamise ja selektsiooni tulemus, et olla kõige tõhusamad abilised nende kultuurmaastike rajamisel, kus nad asuvad. Arvestades, et pärandturism on ka üks kiiremini kasvavaid turismisektoreid, on kohalikku tõugu hobused majanduslik vara, mis võib aidata arendada majandust kaugemates piirkondades. (Evans & Pickel-Chevalier, 2017)

Hobused seovad kõige rohkem kaasaegsed kultuurilisi ja sotsiaalsed suundumusi koos paljude iidsete kultuuritavadega. Hobumatkamise pakub turistidele kohaliku kultuuri ja geograafilise struktuuriga tutvumist, reisides mööda loodust ja piirkonda. Sihtkohtadel peab olema turistile pakutav atraktiivsus koos sisemiste ja väliste teguritega, et turistile suunatud reisimine toimiks. Näiteks Islandil käib 15–18% väliskülalistest ratsutamas ja Island on ka üks hobuturismi peamisi sihtkohti. Islandi hobuse omanikud ja entusiastid kogu maailmas on turismi sihtturg, sest nad soovivad külastada oma armastatud hobusetõu kodumaad. Sellel hobusetõul on kandev roll Islandi kui turismisihtkoha reklaamimisel, kuna Islandi hobune on üks kasutatud ikoonidest reklaamkujutistes, mis kujundavad küllastajate ootusi. Lisaks turismitegevusele on ratsutamine

väga populaarne harrastustegevus nii islandlaste kui ka teiste lääneriikide rahvaste seas. (Helgadóttir & Sigurðardóttir, 2008)

Turismi sihtkohti, võib määratleda kui geograafilist kohta, millel on erinevad turismiväärtused ja omadused ning mis pakub kõiki teenuseid, mida turist võib reisimisel vajada. Ratsaturism kui alternatiivturismi liik, avaldab konstruktiivset mõju kohaliku kultuuri, tavade ja traditsioonide edendamisele. (Efe, 2016). Ajakirjas „Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism“, on välja toodud, et Islandi ajalugu ja kultuur on märkimisväärseks tõmbenumbriks, mis mõjutab inimeste otsust sinna reisida. Külastajad, kes tulevad hobustega matkama, soovivad elamust Islandi looduses koos kohaliku tõugu hobustega, kellel on olnud Islandi ajaloos suur roll ja seetõttu tähistatakse seda kultuuriliselt – kirjanduses, kunstis ja läbi traditsioonide nagu kokkutulekud, võistlused ja hobustega reisimine. Islandil koosneb hobuturism erinevatest tegevustest. Enamasti lühikesed ja pikad ratsutamisreisid, kuid üha enam hobunäitusi, hobuteatrit ja talumajutusi. Samuti on välja toodud, et hobuturismi valdkonna edasise tootearenduse võimalusi saab välja tuua heaoluturismi valdkonnas. (Helgadóttir, 2006)

Paljud hobuturismiettevõtted on välja arenenud traditsioonilisest põllumajandusest, kuigi põllumajanduse ja turismi uuringud on näidanud, et need kaks sektorit konkureerivad maa ja tööjõu pärast. Hobuturismil on osa Islandi maaturismi sektorist. Turism kasvab ja paljud peavad seda maapiirkondades majandusharuks, mis töötab tuua leevendust majandus- ja sotsiaalsetele kriisidele pärast traditsiooniliste ressursipõhiste tööstusharude, nagu kalapüük ja põllumajandus, allakäiku. (Helgadóttir & Sigurðardóttir, 2008) Samuti saab pidada hobuturismi oluliseks nišiks, mis tugineb osaliselt Islandi hobuste entusiastide sihtturule välismaal. Islandi hobune on osa Islandi kuvandist looduspõhise turismisihtkohana, umbes 80% kõigist külastajatest kinnitab, et nende huvi Islandi looduse vastu mõjutab nende otsust Islandit külastada. Saarelt lahkuvatele külastajatele tehtud küsitlused näitavad, et ülemerekülastajatest 15–20% sõidab Islandit külastades ratsutama ja kõrghooajal on protsent kõrgem. 2014. aastal ostis lühikesi või pikki ratsutamisreise ligikaudu 160 000 väliskülalist, mis võib kajastada ülemaailmset suundumust, mille kohaselt hobuturism maailmaturismis kasvab nišš. (Helgadóttir, 2006)

Hobuturism kaasab nii loodus- kui ka loomaarmastust, pakub ratsutamise õppimist, eneseregulatsiooni, elukestvat õpet, kriitilist mõtlemist, loovat mõtlemisvõimet, lisaks ajaloolise ja looduskäänite piirkondade uurimist ning annab inimesele kontakti loodusega. Ratsutamine on „omaette väärtus, mis tuleneb keskkonnast, kognitiivsetest ja sotsiaalsetest omadustest“ (Efe, 2016). Hobustest on saanud emotsionaalne subjekt ja vaba aja tegevuste eestvedaja (Evans &

Pickel-Chevalier, 2017). Lisaks toetab sportlikus aspektis inimese vaimset, füüsilist ja psühholoogilist arengut ning pakub võimalust väljendamaks oma personaalsust, ambitsioone ja leidmaks suunda eneseteostuseks. Ratsasport on ka harrastustegevuse ja toetava ravimeetodina (hipoteraapia) muutumas üha levinumaks. Regulaarsel ratsutamisel on suur mõju lõõgastumisele, mootorsetele oskustele ja tasakaalu arendamisele ning vastab aktiivsuse, sotsiaalse aktsepteerimise ja kuuluvuse vajadustele. Ratsasporti on Recep Efe kirjeldanud kui kunsti, mis nõuab teadmisi, oskusi, püsivust, kannatlikkust, distsipliini, armastust, suhtlemist, pühendumust, mõistust, julgust, kaastunnet ja vabadusetunnet. Samuti on välja toodud, et ratsaturism on tänapäeva maailmas harrastusspordi peamine „*knowledge-activity*“ (teadmiste-tegevus). (Efe, 2016)

Eestis on hobumajandus olnud traditsiooniline põllumajanduse valdkond. Teadlikult on hobusekasvatusega tegeletud ligikaudu 150 aastat ja Eestil on olemas ka oma hobusetõud: eesti hobune, tori hobune ja eesti raskeveo hobune. Samuti aretatakse eesti sporthobust ning eesti ratsaponi ja väikeponi. Oma hobuste tõugude olemasolu kinnitab, et Eesti on hobuste maa ning hobusektor on oluline valdkond.

Hobumajandus hõlmab Eestis väga mitmeid erinevaid hobustega seotud valdkondi (Kaunismaa et al., 2016):

- 1) aretusega seotud hobused (põllumajanduslik aretus ja kasvatus);
- 2) puhkemajandusega seotud hobused (hobina peetavad hobused, turism);
- 3) elustiiliga seotud hobused (hobina peetavad hobused);
- 4) töö tegemisega seotud hobused (turism);
- 5) spordiga seotud hobused (sport).

Consumetric OÜ poolt 2008. aastal läbi viidud Eesti loodusturismi pakkumise uuringus on mõistet „loodusturism“ on tõlgendatud laiemas tähenduses, kus antud turismivorm hõlmab ka aktiivse puhkuse tooteid, mille puhul loodus moodustab pigem tausta/fooni kui turistide esmase huviobjekti. (OÜ Consumetric, 2008) Selline kirjeldus seondub hästi hobuturismiga. Uuringus küsitleti loodusturismi toodete/teenuste pakkujad Eestis, kelle valdkonna alla kuulub ka aktiivne puhkus, kuhu saab liigitada hobuturismi. Ratsamatkadel on mitmeid huvitavaid lahendusi, mis tavaliselt toimuvad umbes 5-10 liikmelistes gruppides ja matka pikkus ning tüüp sõltub otseselt külastaja tasemest. Vajadusel on algajate ratsutajate puhul võimalik kaasata ka abistajaid, kes kogu ratsamatka aja kõnnivad hobuse kõrval ning sellisel juhul toimub matk kindlaksmääratud rajal. Oskajate ratsutajate puhul minnakse aga hobustega vabasse loodusesse ning matka täpne trajektoor ei ole alati paigas. Soovi korral on ratsamatka võimalik kombineerida ka vankrisõiduga ning seega saavad matkal osaleda ka inimesed, kes ühel või teisel põhjusel ratsutada ei soovi või ei oska ning

sageli tutvutakse ratsamatka raames ka erinevate maastike ja loodusobjektidega. (OÜ Consumetric, 2008)

Ratsutamine ja hobuturism võivad aidata kaasa jätkusuutlikule sotsiaalsele ja kultuurilisele arengule. Ühendusena mineviku ja oleviku vahel toetavad hobused traditsioonilisi kultuuritavasid ja samal ajal pakuvad innovatsioonivõimalusi. Selles mõttes võiksime järeldada, et just sellel jätkusuutlikkuse teljel – sotsiaalsel ja kultuurilisel – on hobuturism kõige kaugemale jõudnud. (Evans & Pickel-Chevalier, 2017)

1.3 Hobuteraapia kasutegurid

Hobuslased mängivad majanduses hinnalist osa, kuid nende väärtus ulatub sellest kaugemale (Johnson, 2020). Sajandeid on inimesed rääkinud "inimese ja tema hobuse" suhetest ning "hobuse ja ratsaniku vahelisest sidemest". Esimesed teaduslikud uuringud hobuteraapia kohta ilmusid 1980. aastatel ja 30 aastat hiljem hakati neid teraapias kasutama. (Crews, 2009) Looma ja inimese vaheline side mõjutab otseselt inimeste enesetunnet ja usaldusvõimet ning selle väärtuse tunnustamine on hõlmatud ajavahemikku 1960. aastatest tänapäevani (Trotter, 2012). Boris Levinson (1962) oli esimene professionaalne terapeut, kes ametlikult tutvustas ja kirjeldas, mil moel saavad loomad toetada terapeudi ja kliendi vahelist suhet ning suurendada kliendi motivatsiooni (Eesti Loodus ja Loomateraapiakeskus, 2023). Terapeudi sõnul "kui lapsel on lemmikloom, kellega ta töötab ja kelle suhtes ta väljendab mitmesuguseid tundeid, saab ta paremini aru, milline ta on ning millised on tema tugevused ja piirid" (Trotter, 2012).

Hobustega suheldes õpivad kliendid iseennast usaldama ja saavad rohkem jõudu viisidel, mida ei saa saavutada ainult rääkimise kaudu. Ratsutamine on kliendi ja hobuse vahelise lähedasema sotsiaalse ja füüsilise sideme arendamiseks. (Trotter, 2012) Loomateraapia, mida nimetatakse ka lemmikloomateraapiaks või loomade abistavaks teraapiaks, viitab erinevatele teenustele, mis kasutavad loomi teatud füüsilise või vaimse tervisega inimeste abistamiseks (Johnson, 2020). Loomade kaasamiseks inimeste aitamiseks ja õpetamiseks on kolm peamist viisi (Eesti Loodus-ja Loomateraapiakeskus, 2022):

- Loomi kaasavad tegevused (*Animal Assisted Activity*)- erinevad tegevused loomadega, kus konkreetne ravieesmärk puudub. Tegevused on mõeldud inimese elukvaliteedi parandamiseks, motivatsiooni tõstmiseks, positiivsete emotsioonide loomiseks.

- Loomi kaasav õpe (*Animal Assisted Learning*)- erinevad tegevused, kus loom on kaasatud õppeprotsessi haridusasutuses. Näiteks töötavad loomad tavakoolis, kus nad väärtuskasvatuseks uusi võimalusi luues toovad tundi lisaväärtust.
- Loomi kaasav teraapia (*Animal Assisted Therapy*) - on eesmärgipärane sekkumine, kus nõuetele vastav loom on kaasatud kliendi teraapiaprotsessi.

Hipoterapia on ratsutamisteraapia, mida kasutatakse nii täiskasvanute kui laste peal ning see on Eestis kasvav trend. Antud teenust pakuvad erinevad ratsakoolid ning rehabilitatsioonikeskused. (Kaunismaa et al., 2016) MTÜ Eesti Ratsutamisterapeutide Liidu kodulehel on välja toodud 17 ratsutamisterapeuti, kes asuvad Tartumaal, Harjumaal, Saaremaal, Läänemaal, Järvemaal, Valgemaal, Võrumaal, Jõgevamaal ja Pärnumaal (MTÜ Eesti Ratsutamisterapeutide Liit, 2023). Positiivne suhtlemine loomaga võib tuua kasu vaimule ja kehale, näiteks stressi vähenemine ning üldine tasakaalustatum vaimne ja emotsionaalne seisund. (Johnson, 2020) Ameerika Ühendriikides tegutsev ettevõtte Pet Partners on riigi liider edendades ja demonstreerides loomaterapia kasulikkust ja hariduslikku kasu inimese tervisele ja heaolule. Pet Partnersi missioon on inimese ja looma sideme kaudu parandada inimeste tervist ja heaolu. (Pet Partners, 2015) Antud organisatsioon toob välja, et sellised ravimeetodid võivad parandada paljusid olulisi stressi ja häirete näitajaid, kuna:

- väheneb ärevus ja stress;
- väheneb valu tajumine;
- hirmu- või muretunde vähendamine;
- sotsiaalse toetuse tunde suurendamine;
- motivatsiooni, stimulatsiooni ja keskendumise pakkumine.

Inimese ja looma side on vastastikku kasulik ja dünaamiline suhe, mis mõjutab positiivselt mõlema tervist ja heaolu (Pet Partners, 2014). Sellise sideme olulisus tuleneb sotsiaalsest toetusest, mida inimesed saavad loomadelt ja millel on positiivne mõju tervisele. Vastupidiselt inimsuhetele, mis võivad olla keerulised, segadust tekitavad ja kohati valusad, on side loomadega oma olemuselt pingevaba ja mugav. Sotsiaalne tugi, mida loomad inimestele pakuvad, nagu armastus ja aktsepteerimine, ei sõltu välimusest, sotsiaalsest või majanduslikust staatusest, vaid täidab sageli tühimiku, mis muidu puudu jääks. (Trotter, 2012) Lastel on sageli raske ennast avada ja jagada valusaid emotsioone ja kogemusi. Hobuste abiga psühhoteraapia võimaldab noortel ja igas vanuses inimestel tegeleda selliste probleemidega nagu (Verywell Mind, 2023):

- enesekehtestamine;

- enesekindlus;
- suhete arendamine ja hoidmine;
- emotsionaalne teadlikkus;
- empaatia;
- impulsside juhtimine;
- probleemide lahendamise oskus;
- sotsiaalsed oskused;
- teiste usaldamine;
- enda usaldamine.

Hobused on väga tähelepanelikud loomad ja emotsionaalselt väga seotud teiste hobuste ja isegi inimestega (Trotter, 2012). Loomade kasvatamine ja nende eest hoolitsemine annab inimestele võimaluse ennast tundma õppida ning sõpradena pakuvad loomad tingimusteta armastust ja lojaalsust – neid peetakse sageli ustavaks kaaslaseks. (Trotter, 2012) Brighton'i ülikooli poolt läbi viidud British Horse Society (The British Horse Society, 2023) uuringus leiti tegureid ratsutamise seotud nii füüsilise kui ka psühholoogilise kasu kohta. Leiti, et ärevuse ja depressiooniga seotud negatiivsete tunnete käsitlemisel võib rolli mängida ratsutamine, innustades positiivseid tundeid nagu õnn ja enesehinnangu tõstmine (British Horse Society, 2022). Ratsutamisteraapia kasutegurid võib rühmitada nelja kategooriasse: füüsiline, psühholoogiline, kognitiivne ja hariv.

- **Füüsiline kasu.** Kuna hobuse kõnnak jälgendab täpselt inimese oma, liigutab ratsutamine õrnalt ja rütmiliselt ratsaniku keha kõndimisega võrreldaval viisil. Kõndimine kaasab rohkem kui vaid lihaseid. See nõuab tasakaalu, keha ja aju erinevate osade õrna koordineerimist. Hobuste temperatuur on neli kuni viis kraadi kõrgem kui inimesel; see lisasoojus võib aidata vähendada spastilisust ja venitada lihaseid, eriti jalgades.
- **Psühholoogilised eelised.** Psühholoogilisest kasust kõige ilmsemad on puhkamine ja lõbu. (Scott, 2005) Hobuseid saab kasutada igas vanuses üksikisikute, perede ja rühmade nõustamisel. Terapeudid annavad endast parima, et pakkuda klientidele turvalist ruumi sügavate emotsionaalsete haavade ja valusate kogemuste uurimiseks, kuid klientidel võib olla ebamugav oma mõtteid avalikult jagada. Hobuse kohalolek võib pakkuda rahutunnet, kuna ta reageerib ainult kliendi käitumisele ja emotsioonidele, ilma eelarvamusteta või hinnanguteta nende emotsionaalsete kogemuste üle. (Verywell Mind, 2023)

Kui inimesele pakub eriline side loomadega, nende eest hoolitsemine ja tegelemine (näiteks hobusega trennides või matkades ühise eesmärgi saavutamine ja sihtpunkti jõudmine) positiivseid emotsioone, siis selline vastastikune inspireeriv side annab võimaluse puhata ja tasakaalustada oma vaimu ning keha igapäevasest pingetest, tänu millele on võimalik tõsta oma elukvaliteeti.

2. HOBUTURISMI ARENDAMISE VÕIMALUSED SAAREMAAL

Antud peatükis antakse ülevaade Saaremaa hobuturismi teenusepakkujatest ja uuringu tulemustest.

2.1 Ülevaade hobuturismi teenusepakkujatest Saaremaal

Hobumajanduse kohta on Eestis ja paljudes teistes Euroopa Liidu riikides seni keeruline kätte saada süstematiseeritud ning piisava detailsusastmega andmeid. Eesti hobumajandus koosneb paljudest hobustega seotud tegevusaladest, kuid ainult mõned nendest tegevusaladest on organiseerunud, mistõttu puudub ka teadmine alamvaldkondade suurusest, dünaamikast ja arenguperspektiividest. (Kaunismaa et al., 2016) Eesti hobumajanduse valdkonna koordineerimiseks, ühisosa leidmiseks, mõtestamiseks ja esindamiseks on 2015. aastal loodud Eesti Hobumajanduse Liit, kelle liikmeteks on oodatud kõik tunnustatud aretusühingud, ohustatud tõugude säilitajad ja tõuraamatute pidajad Eestis, samuti ratsaturismi teenusepakkujate, hobuveterinaaride rautusseppade, ratsasportlaste ja -treenerite ning ratsavõistluste korraldajate esindusorganisatsioonid. Liikmeteks on Eesti Hobukasvatavate Selts, Eesti Ratsaspordi Liit, Eesti Traaviliit, Eesti Hobuse Kaitse Ühing, Vana-Tori Hobuse Ühing, Eesti Tõugu Hobuse Kasvatavate ja Aretavate Selts. (Eesti Hobumajanduse Liit, 2023) Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) kodulehelt on võimalik leida infot põllumajandusloomade avalikku registrisse kantud hobuslaste kohta, kuid andmebaasis puudub ülevaade hobuste arvukuse muutumisest ning andmebaasis on esindatud ka hobused, kes ei resideeru enam Eestis või on hukkunud. Registrikirje on välja toodud hobuse kasvataja nimi, kuid konkreetset hobust ei ole võimalik siduda PRIA põllumajandusloomade tegevuskohtade andmebaasiga, kuhu on registreeritud kõik tallid ja muud hooned/kohad, kus hobune võib elada. Sellel põhjusel ei ole võimalik hobuseid geograafilise asukoha järgi vaadelda ja saada täpset ülevaadet hobuste piirkondlikust paiknemisest ning millisel otstarbel on hobused rakendatud majandustegevuses. PRIA tegevuskohtade registri järgi on Eestis tunduvalt rohkem hobustega seotud tegevuskohti, kui on Äriregistris registreeritud ettevõtteid, millest võib eeldada, et hobustega seotud tegevused ei ole ettevõtete põhitegevus ja Äriregistri andmed ei anna täielikku ülevaadet hobumajandusega seotud ettevõtete tegevusmahtudest. (Kaunismaa et al., 2016)

PRIA andmete järgi on Eestis registreeritud 14678 hobust, kuid hobuslaste registris ei ole võimalik hallata infot maakondade kaupa. Järgneval joonisel on välja toodud 105 tegevuskohta Saaremaal, kus peetakse hobuseid (PRIA, 2023).

Joonis 1. Hobumajanduse tegevuskohad Saaremaal
Allikas: PRIA veebikaart

Kasutades interneti otsingumootorit hobuturismi kohta Eestis, siis ilmneb, et Eestis on turismitalusid, mis pakuvad võimalust tulla ratsutama, kaarikuga sõitma, hobumatku tegema, laatadel ponitalutust tegema jpm. Hobuturism on oluline valdkond kogu hobumajandusele, sest seeläbi müüakse hobustega seotuid teenuseid ning läbi turismi on hobumajandust hea tutvustada. (Kaunistmaa et al., 2016) Otsides aktiivseid Saaremaa teenusepakkujaid veebist, saab välja tuua vaid mõned sihtpunktid.

Lähtudes ratsutamishuvilisest kliendi võimalikest kasutatavatest märksõnadest Google otsingumootoris;

- hobuturism Saaremaal
- ratsutamine Saaremaal
- ratsatalud Saaremaal
- hobuteraapia Saaremaal

saab välja tuua 6 erinevat hobustega seonduvat teenusepakkujat Saaremaal.

1. Teeääre Tall

Asukoht: Teeääre, Anseküla, Saaremaa vald, Saare maakond.

Teenuse kirjeldus: Teeääre Tallis saab avastada Sõrve sääre võlusid hobuste seltsis.

Pakutakse erinevaid ratsutamise teenuseid (Puhkaeestis, 2023):

- käe kõrval jalutamine hobusega 10€/10 min;
- 1-1,5h metsamatka 30€;
- regulaarsed treeningud 15€/h;
- vankrisõit väike ring 40€/h ja suur ring 60€/1,5h;
- lisaks võimalik näha lambaid ja kanu ning koeraga saab palli mängida.

2. Tika Talu

Asukoht: Tika, Kõrkvere küla, Saaremaa vald, Saare maakond

Teenuse kirjeldus (Puhkaeestis, 2023):

- võimalus minna ratsaretkele looduses, saatjaks matkaradu tundev grupijuht. Hobustega suundutakse ilusatele mererandadele ja metsaradadele, kus võib kohata ka metsloomi. Eelnev ratsutamiskogemus ei ole vajalik, matkad toimuvad Eesti tõugu hobustel, kes oma sõbraliku ja rahuliku loomu tõttu sobivad ka lastele ja algajatele;
- ratsalaagrid lastele;
- teenuse hinnad alates 20 eur/h.

3. Reinu Ratsatalu

Asukoht: Reinu, Kõruse küla, Saaremaa vald, Saare maakond

Teenuse kirjeldus (Puhkaeestis, 2023):

- ratsamatkad päikeseloojangulisel mereäärsel;
- esimesed sammud hobuse seljas juhendaja käekõrval;
- hüppetrenn treeneri juhendamisel;
- ratsalaagrid lastele ja täiskasvanutele;
- teenuse hinnad alates 15 eur.

4. Ratsu Turismitalu

Asukoht: Ratsu, Jõgela küla, Saaremaa vald, Saare maakond

Teenuse kirjeldus (Visitsaaremaa, 2023):

- Ratsu Turismitalu on vaba aja veetmiseks õige koht igal aastaajal. Klientidele pakutakse majutust, toitlustamist, ürituste korraldamise võimalust ning erinevaid looduses ja loomadega seotud tegevusi;
- ratsamatkad;
- vankrisõidud;
- ratsutamisteraapia;
- ratsutamisõpe;
- ratsalaagrid lastele ja täiskasvanutele;
- teenuse hinnad alates 20 eur/h.

5. Minni Hobutegevus

Asukoht: Aadu talu, Kõruse küla, Saaremaa

Teenuse kirjeldus (Minni Hobutegevus, 2023):

- ratsamatkad kaunis Vilsandi Rahvuspargis - nii metsades kui ka mereääres;
- treeningud;
- ratsalaagrid;
- hobustega ujumine;
- talvised tegevused;
- majutus.

6. Kõljala Puhkeküla ja Tall

Asukoht: Talli, Kõljala küla, Saaremaa vald, Saare maakond

Teenuse kirjeldus (Puhkaestis, 2023):

- Kõljala puhkeküla asub Kaali meteoriidikraatrist vaid mõne kilomeetri kaugusel;
- majutus kämpingumajades;
- vahetus läheduses asub hobusetall ja ratsutamisväljak.

Arvestades, kui palju on hobumajanduse tegevuskohti Saaremaal, võivad mitmed tegelikud teenusepakkujad leidmata jääda, kuna ei joonistu antud märksõnu kasutades *Google* otsingumootoris välja ning pooltel ettevõtetel puudub ka kodulehekül. Küll aga jääb silma naabersaarel Muhu vallas tegutsev Tihuse Hobuturismitalu, kes kutsub kliente nautima Muhu loodust ja kohalikku kultuuripärandit avastama, samuti pakub lisateenusena majutust ja toitlustust. Otsingust välja tulnud Saaremaa teenusepakkujate hulgast pakub samasid lisateenuseid vaid Ratsu Turismitalu. Otsingus ei jäänud silma ka teenusepakkujate tutvustavaid reklaame, mis võiksid

klientide tähelepanu äratada. Põhiliselt pakuvad teenusepakkujad regulaarseid ratsatreeninguid, ratsalaagreid ja ratsamatku, kuid head ja põhjalikku ühte koondatud infot kõikidest võimalustest ning Saaremaa ratsatalude koostööpartneritest ei ole leida ning seetõttu ei pruugi väliskülalised Saaremaa hobutaludesse jõuda.

2.2 Uuringu metoodika

Käesolev uuring on läbi viidud, et selgitada välja hobuturismi arendamise võimalusi Saaremaal. Uuringu läbiviimiseks koguti andmeid kvantitatiivse uurimismeetodi kaudu, mis võimaldab suuremal hulgal andmete kogumist ning tulemuste üldistamist. Andmete kogumiseks kasutati ankeetküsitlust, mille eesmärgiks oli uurida milliseid võimalusi näevad Saaremaa hobukasvatajad turismiteenuse pakkumiseks ning milline on potentsiaalsete klientide huvi ja teadlikkus hobuturismi pakutavatest võimalustest.

Ankeetküsimustiku koostamiseks kasutati *Connect.ee* küsitluste portaali, saadud vastuseid töödeldi ja analüüsiti Microsoft Exceli andmetöötlusprogrammis ning tulemusi kirjeldati Microsoft Office Word tekstitöötlusprogrammis. Klientidele suunatud küsitluslinki jagati mugavusvalimi alusel kasutades sotsiaalmeedia platvormi *Facebook*, autor jagas küsitlust enda sotsiaalmeediakonto lehel. Küsitlusele vastas 192 inimest. Küsitlus koosnes 16-st küsimusest, millest vastusevariantidega oli 11, avatud vastusega 2, hinnanguskaalaga 3 küsimust. Hobuomanikele suunatud küsitluslinki jagati samas ajavahemikus *Facebooki* gruppi „Saaremaa hobuinimesed“, üldkogumi moodustasid 105 Saaremaa hobumanikku ja kokku koguti 18 vastanute ankeeti. Antud küsitlus koosnes 19-st küsimusest, millest 14 olid vastusevariantidega ja 5 avatud vastustega. Ankeedid olid vastamiseks aktiivsed ajavahemikus 15.02.2023-15.03.2023.

2.3 Ankeetküsitluste tulemused

Antud alapeatükk annab ülevaate küsitluste tulemustest.

2.3.1 Hobuteenuste kasutajate uuringu analüüs

Esmalt tuuakse ülevaate klientidele suunatud küsimustikust. Küsimused jaotusid kahte alagruppi vastavalt sellele, kas vastaja on ratsatalu külastanud või mitte. Tulemused on esitletud

uurimusküsimustele vastavalt. Ankeetküsimustik on välja toodud lisas 1. Tulemusi on analüüsitud tabelites 1-11 ja joonistes 1-4.

Küsimustikule vastas 192 inimest, kellest 160 olid naised (83%) ja 32 (17%) mehed. Vastajate vanus jäi vahemikku 11-72 eluaastat. Tabel 1 annab ülevaate vastanute demograafilistest näitajatest.

Tabel 1 Valimi demograafilised näitajad

Vanus täisaastates	Vastajate arv	%
10-19	8	4
20-29	29	15
30-39	80	42
40-49	43	22
50-59	20	10
60-69	10	5
70-79	2	1
Kokku	192	100

Allikas: Autori arvutused

Kõige suurema osa vastajatest (42%), moodustasid vastajad vanusevahemikus 30-39 eluaastat (n=42). Keskmine = 39; Mediaan = 36; Mood = 34; Std = 12; Vahemik = 11-72.

Tabel 2 annab ülevaate valimi jaotusest maakondade lõikes. Vastanute hulgast oli kõige rohkem elanikke Saare maakonnast, 77%, järgnesid vastajad Tallinnast 9%, Harju mk, va Tallinn 6%, Tartu 2%, Võru maakonnast vähem kui 2% ning Hiiu, Ida-Viru, Järva, Jõgeva, Põlva ja Tartu mk (va Tartu) iga maakond vähem kui 1% hulga vastanutega.

Tabel 2 Valimi jaotus maakondade lõikes

Elukoht	Vastajate arv	%
Saare	147	77
Tallinn	18	9
Harju mk, va Tallinn	12	6
Tartu	4	2
Võru	3	<2
Rapla	2	1
Hiiu	1	<1
Ida-Viru	1	<1
Järva	1	<1
Jõgeva	1	<1
Põlva	1	<1
Tartu mk, va Tartu	1	<1
Kokku	192	100

Allikas: Autori arvutused

Küsimustiku esimese küsimusega sooviti teada saada, milliseid Saaremaa ratsatalusid inimesed teavad (tabel 3). Selgus, et kõige rohkem teatakse Reinu Ratsatalu (n=134) ja Minni Hobutegevust (n=105) ning 6% vastanutest (n=33) ei tea mitte ühtegi Saaremaa ratsatalu.

Tabel 3 Ratsatalude tuntus

Ratsatalu	Vastajate arv	%
Reinu Ratsatalu	134	24
Minni Hobutegevus	105	19
Kõljala Tall	99	18
Tika Talu	81	14
Saare Ratsakeskus	41	7
Ratsu Turismitalu	38	7
Ei tea mitte ühtegi	33	6
Teeääre Tall	22	4
Muu	11	2
Kokku	192	100

Allikas: Autori arvutused

Lisaks toodi „muu“ vastusevariandi all välja järgmised asukohad: Kipi Tall, Asva hobusekasvatus, Nurga Tall, Tihuse Hobuturismitalu, Laimjala tall, Asva viikingite küla, Pajuvärava talu ning Hakjala Tall, Haamse Tall, Karujärvel, Loopre-Lepiku Ratsatalu, Laagna ja Tori, millest viimased kolm ei asu Saaremaal.

Vastajate hulgast selgus, et 68% vastajatest (n=130) ei plaani käesoleva aasta jooksul ratsatalu külastada ja 25% külastajatest (n=77) ei ole ühtegi ratsatalu külastanud. Kõige rohkem on vastajad või nende pereliikmed on külastanud Reinu Ratsatalu (tabel 4). Võimalik oli valida mitu vastusevarianti.

Tabel 4 Külastatud ratsatalud

Ratsatalu	Vastajate arv	%
Ei ole külastanud	77	25
Reinu Ratsatalu	60	20
Minni Hobutegevus	42	14
Kõljala Tall	40	13
Tika Tall	24	8
Saare Ratsakeskus	22	7
Ratsu Turismitalu	18	6
Muu	14	5
Teeääre Tall	6	2
Kokku	192	100%

Allikas: Autori arvutused

Lisaks toodi vastajate hulgas välja, et on külastatud järgnevaid asukohti: Haamse Tall, Nurga Tall, Tihuse Hobuturismitalu, Laimjala Tall, Asva Tall, Asva Viikingiteküla, Pajuvärava talu, Loopre-Lepiku Ratsatalu, Tori Hobusekasvandus ja Laagna Tall, millest viimased kolm ei asu Saaremaal.

Võrdne arv vastajatest on ratsatalu külastamise põhjuseks märkinud ratsatreennis (n=33) ja ratsamatkal (n=33) osalemise (tabel 5), mõlema valiku osakaal 33%. Hobuteraapias on osalenud 1% vastanutest (n=2).

Tabel 5 Külastamise põhjused

Külastamise põhjus	Vastajate arv	%
Muu	64	46
Osalenud ratsatreennis	33	24
Osalenud ratsamatkal	33	24
Osalenud ratsalaagris	7	5
Osalenud hobuteraapias	2	1
Kokku	139	100%

Allikas: Autori arvutused

Kõige suurema osakaalu moodustab valikuvariant „muu“, kus vastajate vastused jagunesid nelja kategooriasse:

- külastus, hobuste vaatamine;
- ekskursioon, üritus;
- laste/tuttava treeningute ja võistluste vaatamine;
- avatud talude päev, lahtiste uste päev.

Avatud küsimusele, milline on olnud külastuskogemus ratsatalus, oli väga palju positiivseid kirjeldusi. Vastused jaotusid kolme kategooriasse. Kõige enam (n=52) toodi välja, et hobutalu külastus on olnud meeldiv, õpetlik ja rahustav tegevus, näiteks:

- *Meeldiv, positiivne kogemus, nauditav, elevust tekitav, elamus, alati meeli ülendav.*
- *Väga põnev ja tekitas häid emotsioone.*
- *Meeldiv ja rahustav kogemus.*

Teisena kajastusid kirjeldustes hobused (n=13), näiteks:

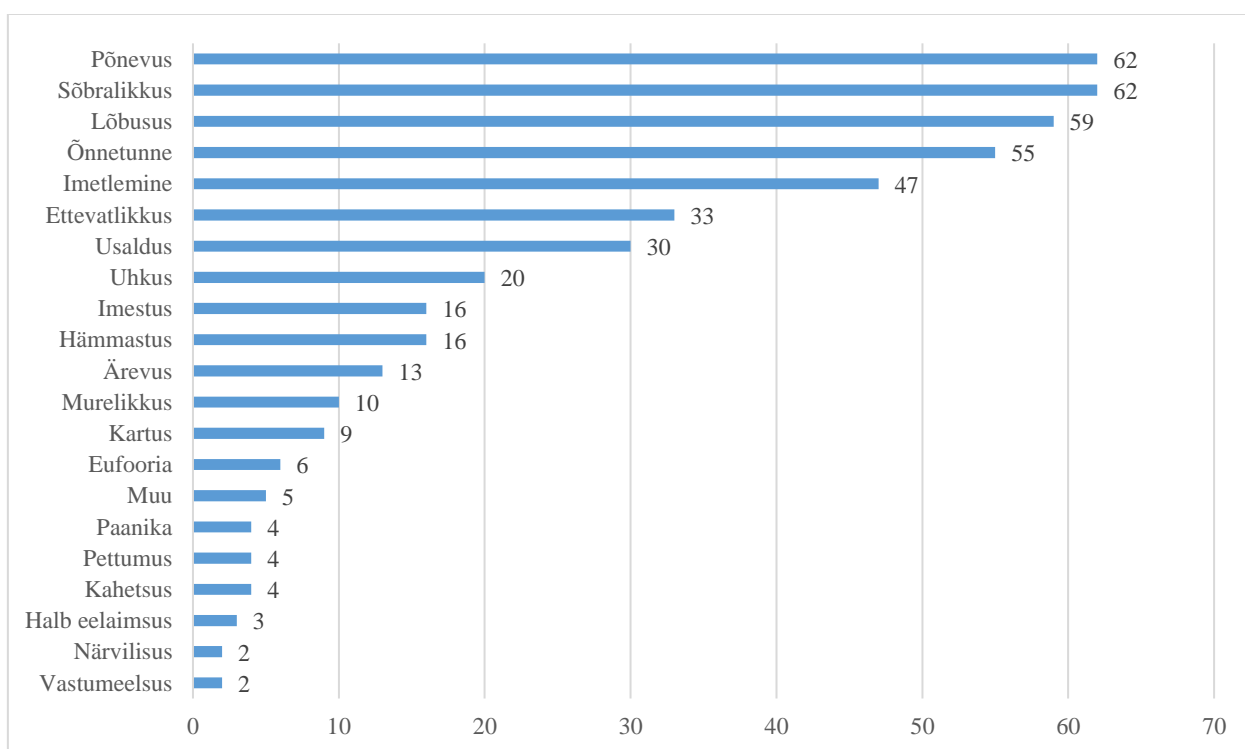
- *Väga tore oli hobustega tegeleda, väga armsad loomad.*
- *Hobused on vaieldamatult minu lemmikud ja minu hingeloomad.*

- Saab hobuseid ise valmis panna ratsutamiseks, saab matkata erinevaid metsaradasid ja nautida mereäärset.
- Hobused on armsad ja nendega suhtlemine on rahustav.

Kolmandana kirjeldati ratsatalude klienditeenindust (n=9), näiteks:

- Väga imeline suhtumine, abivalmis pererahvas, rahulikud ja toredad hobused.
- Soojad ja külalislahked inimesed, super õpetajad, proovivad alati aega leida.
- Väga meeldivad inimesed, jagati väärt teadmisi.
- Abivalmis meeskond.

Välja saab tuua ka, et kuigi ratsatalu külastus oli väga meeldiv kogemus, on asukoht siiski kaugeks jäänud ja seetõttu pole korduskülastust tehtud. Võimalik, et kui oleks rohkem teenusepakkujaid, kes oma talu võimalusi reklaamiks, oleks külastussagedus tihedam. Järgmise küsimusega sooviti teada saada, millised emotsioonid on vastajates tekkinud hobuteenuseid kasutades (joonis 2). Küsimusele oli võimalik valida mitu erinevat vastust.

Joonis 2 Emotsioonid hobuteenuseid kasutades
Allikas: Autori arvutused

Kokku kogunes 462 vastust, millest kõige suurema ja võrdse osakaalu moodustasid „põnevus“ (n=62) ja „sõbralikkus“ (n=62), kumbki 13.4%. „Muu“ (n=5) vastusevariandi all toodi välja, et

kõik emotsioonid on seotud hobustega suheldes, mitte sealsete inimestega kokku puutudes. Suurenes enesekindlustunne ja rahulolu. Lisaks tunti ärevust seoses tuttavate võistlemisele kaasaelamisega.

Järgnevalt küsiti, millisest allikast on leitud infot hobuteenuste kohta Saaremaal. Võimalik oli valida mitu vastust (tabel 6). Enim vastajatest 32% on Saaremaa hobuteenuste kohta saanud infot tuttava käest (n=80) ja kasutades *Google* otsingumootorit on 13% vastajatest (n=13) leidnud vajamineva info.

Tabel 6 Info leidmine teenusepakkujate kohta

Allikas	Vastajate arv	%
Tuttava käest	80	32
Sotsiaalmeedia	65	26
Viit tee ääres	41	16
Google	32	13
Teenusepakkuja koduleht	15	6
Reklaamtrükis	7	3
Televisioon/Raadio	5	2
Teenusepakkuja koostööpartneri kaudu	3	<2
Muu	2	<1
Reisibüroo	1	<1
Kokku	251	100

Allikas: Autori arvutused

Teenusepakkuja koostööpartneri kaudu on hobuteenuste kohta saanud informatsiooni vähem kui 2% vastajatest (n=3). Vastuse „muu“ all toodi välja õppe-ekskursioon ning et infot ei ole läinud vaja otsida. Lisaks paluti vastajatel hinnata teenusepakkujate info kättesaadavust skaalal 1-5. Tulemused on toodud tabelis 7.

Tabel 7 Hinnang teenusepakkujate info kättesaadavusele

Hinnang teenusele skaalal 1-5	Vastajate arv	%
1 - halb	2	2
2 - pigem halb	9	9
3 - keskmine	37	36
4 - pigem hea	46	44
5 - suurepärase	10	10
Kokku	104	100

Allikas: Autori arvutused

Suurim osa vastajatest 44% hindas teenusepakkujate info kättesaadavust pigem heaks (n=46).

Keskmine = 3,65; Mediaan = 4; Mood = 4; Std = 0,92.

Vastajatel paluti hinnata skaalal 1-5, kui oluliseks peetakse enne ratsamatkale minemist varasemat ratsutamiskogemust, oskusi ja teadmiseid hobuse juhtimisest ning algteadmiste õpetamist teenusepakkuja poolt. Tulemused on välja toodud tabelis 8.

Tabel 8 Hinnang teguritele ennem ratsamatkale minemist

Varasem ratsutamiskogemus	Vastajate arv	%
1 - Ei pea oluliseks	31	16
2 - pean vähem oluliseks	24	13
3 - keskmine	56	29
4 - pean pigem oluliseks	29	15
5 - Pean väga oluliseks	52	27
Kokku	192	100
<i>Keskmine</i>	3.25	
<i>Mediaan</i>	3	
<i>Mood</i>	3	
<i>Std</i>	1.39	
Oskus ja teadmised hobuse juhtimisest	Vastajate arv	%
1 - Ei pea oluliseks	19	10
2 - pean vähem oluliseks	15	8
3 - keskmine	38	20
4 - pean pigem oluliseks	29	15
5 - Pean väga oluliseks	91	47
Kokku	192	100
<i>Keskmine</i>	3.8	
<i>Mediaan</i>	4	
<i>Mood</i>	5	
<i>Std</i>	1.4	
Algteadmiste õpetamine teenusepakkuja poolt	Vastajate arv	%
1 - Ei pea oluliseks	1	1
2 - pean vähem oluliseks	1	1
3 - keskmine	8	4
4 - pean pigem oluliseks	25	13
5 - Pean väga oluliseks	157	82
Kokku	192	100
<i>Keskmine</i>	4.8	
<i>Mediaan</i>	5	
<i>Mood</i>	5	
<i>Std</i>	0.6	

Allikas: Autori arvutused

Hinnates varasema ratsutamiskogemuse olemasolu, selgub tabelist, et 16% vastajatest ei pea seda oluliseks (n=31) ja väga oluliseks peab 27% vastajatest (n=27). Enim oldi kesksel arvamusel

(n=56) 29%. Oskused ja teadmised hobuste juhtimisest on 47% vastanute jaoks väga olulised (n=91) ning enne ratsamatkale minemist peab algteadmiste õpetamist teenusepakkuja poolt 82% inimestest väga oluliseks (n=157).

Vastajad tõid välja (tabel 9), et 39% kasutaks teenuseid suvel (n=127). Vastajatest 20,5% kasutaksid teenust aastaringselt (n=67) ja 20,8% kasutaks hobustega seotud teenuseid kevadel (n=67).

Tabel 9 Teenuse kasutamine aastaegade võrdluses

Aastaeg	Vastajate arv	%
Suvi	127	39
Kevad	68	20.8
Kogu aasta	67	20.5
Sügis	42	13
Talv	23	7
Kokku	327	100

Allikas: Autori arvutused

Lisaks ratsutamisele on vastajad huvitatud ka lisateenustest (tabel 11). Enim vastajatest, 42%, ootaksid teenusepakkujalt toitlustuse pakkumist (n=125).

Tabel 10 Ootused lisateenustele

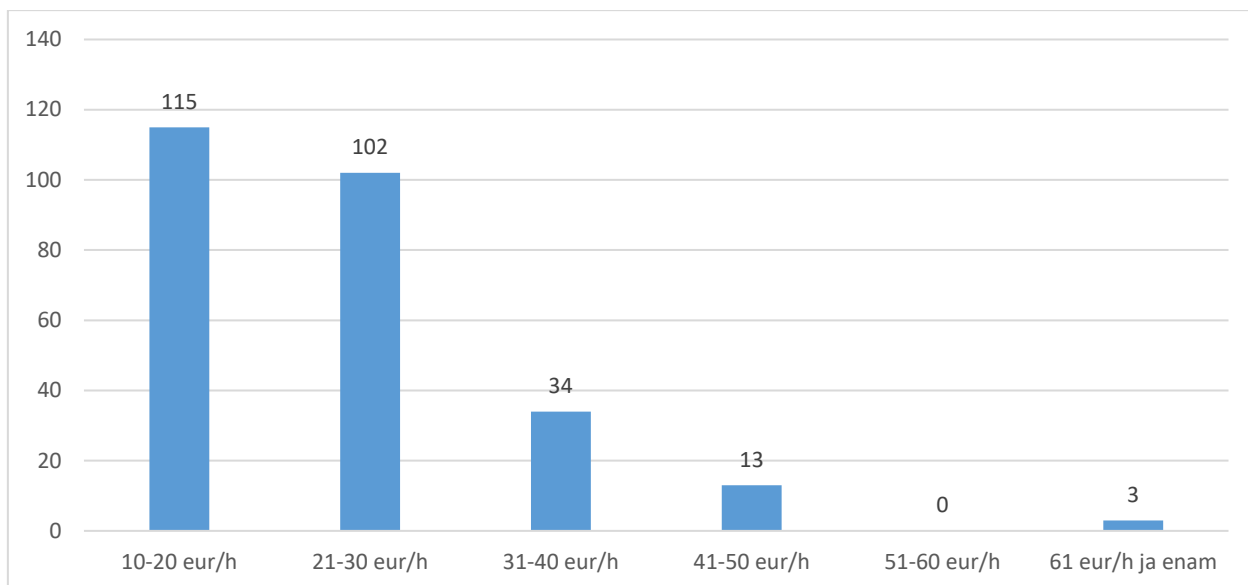
Lisateenus	Vastajate arv	%
Toitlustus	125	42
Majutus	60	20
Ei oota lisateenuse võimalust	56	19
Töötuba	52	17
Muu	6	2
Kokku	299	100

Allikas: Autori arvutused

Valikuvariandi „muu“ kirjeldusse lisati näiteks järgmised ootused:

- *Soe ooteruum.*
- *Veel mõned loomad väikelastele, jänesed, kitsed jne.*
- *Hobustega jalutamine vabas looduses.*
- *Matka vahepeal võibolla lõkke paus kusagil ilusa vaatega kohas.*
- *Ratsatalus peaks olema ka võimalus käia peale matka saunas, lastele peaks olema kindlasti ka muud võimalused aja veetmiseks.*

Joonisel 3 on kajastatud millises hinnaklassis ratsutamisteenust oleksid vastajad nõus kasutama.

Joonis 3 Ratsutamisteenuse hinnaklassi sobivus
Allikas: Autori arvutused

Jooniselt on näha, et vastajad eelistavad soodsamat teenuse hinnaklassi, 10-20 eur/h on nõus kasutama 43% vastanutest (n=115) ja 21-30 eur/h (n=102). Vastajatel paluti hinnata skaalal 1-5 (tabel 11), mil määral mõjutavad hobuteenuse kasutamist teenusepakkuja asukoht ja teenuse hind, ilmastikuolud, sõbralik ja kättesaadav klienditeenindus, mugav broneeringusüsteem ning teenuse kvaliteet.

Tabel 11 Hinnang hobuteenuse kasutamist mõjutavatele teguritele

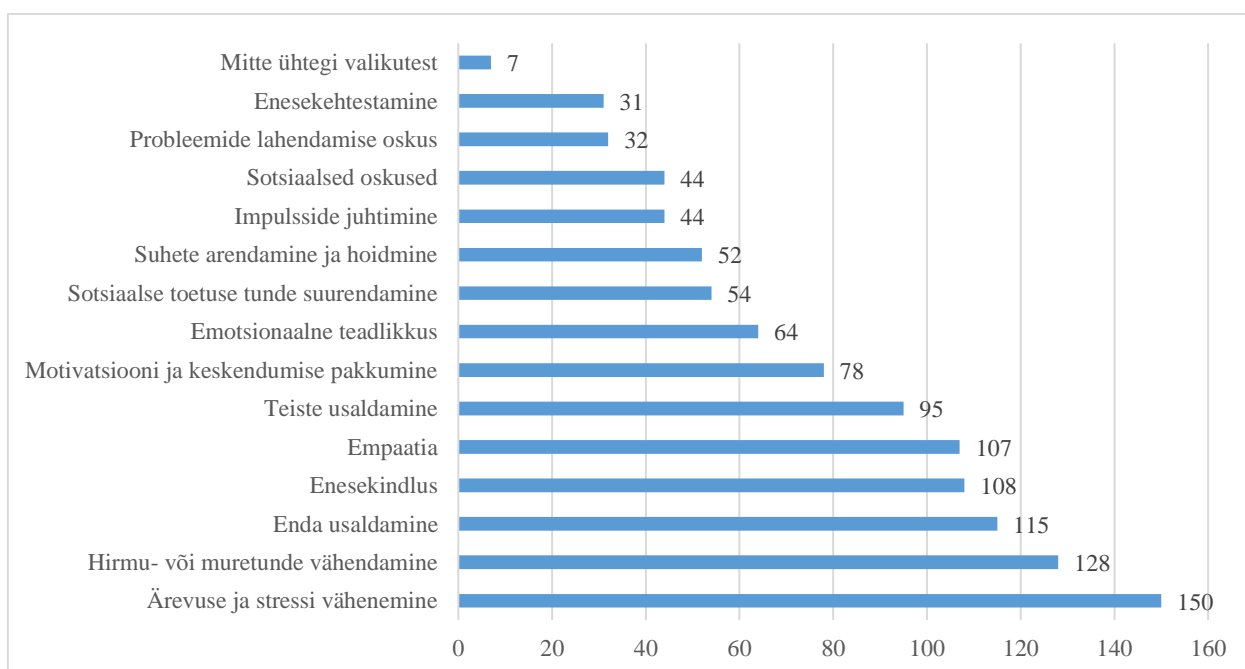
Teenusepakkuja asukoht	Vastajate arv	%
1 - ei pea oluliseks	14	7
2 - pean vähem oluliseks	12	6
3 - keskmine	54	28
4 - pean pigem oluliseks	46	24
5 - pean väga oluliseks	66	34
Kokku	192	100
<i>Keskmine</i>	3.7	
<i>Mediaan</i>	4	
<i>Mood</i>	5	
<i>Std</i>	1.2	
Teenuse hind	Vastajate arv	%
1 - ei pea oluliseks	2	1
2 - pean vähem oluliseks	9	5
3 - keskmine	35	18
4 - pean pigem oluliseks	61	32
5 - pean väga oluliseks	85	44
Kokku	192	100
<i>Keskmine</i>	4.1	
<i>Mediaan</i>	4	

<i>Mood</i>	5	
<i>Std</i>	0.9	
Ilmastikuolud	Vastajate arv	%
1 - ei pea oluliseks	8	4
2 - pean vähem oluliseks	8	4
3 - keskmine	43	22
4 - pean pigem oluliseks	55	29
5 - pean väga oluliseks	78	41
Kokku	192	100
<i>Keskmine</i>	4	
<i>Mediaan</i>	4	
<i>Mood</i>	5	
<i>Std</i>	1.1	
Söbralik ja kättesaadav klienditeenindus	Vastajate arv	%
1 - ei pea oluliseks	1	<1
2 - pean vähem oluliseks	2	1
3 - keskmine	7	4
4 - pean pigem oluliseks	39	20
5 - pean väga oluliseks	143	75
Kokku	192	100
<i>Keskmine</i>	4.7	
<i>Mediaan</i>	5	
<i>Mood</i>	5	
<i>Std</i>	0.6	
Mugav broneeringusüsteem	Vastajate arv	%
1 - ei pea oluliseks	5	3
2 - pean vähem oluliseks	4	2
3 - keskmine	27	14
4 - pean pigem oluliseks	56	29
5 - pean väga oluliseks	100	52
Kokku	192	100
<i>Keskmine</i>	4.3	
<i>Mediaan</i>	5	
<i>Mood</i>	5	
<i>Std</i>	1	
Teenuse kvaliteet	Vastajate arv	%
1 - ei pea oluliseks	1	<1
2 - pean vähem oluliseks	1	<1
3 - keskmine	5	3
4 - pean pigem oluliseks	31	16
5 - pean väga oluliseks	154	80
Kokku	192	100
<i>Keskmine</i>	4.8	
<i>Mediaan</i>	5	
<i>Mood</i>	5	
<i>Std</i>	0.6	

Allikas: Autori arvutused

Teenust kvaliteet on väga oluline 80% vastanute jaoks (n=154). Üle poole vastajatest, 75%, peab väga oluliseks sõbralikku ja kättesaadavat klienditeenindust (n=143) ning 52% mugavat broneeringusüsteemi (n=100). Olulisel kohal on ilmastikuolud, mida peavad väga oluliseks (n=78) 41% vastajatest ja keskmiselt oluliseks 22% (n=43). Teenuse hind on väga oluline 44% vastajate jaoks (n=85) ja asukoht 34% jaoks (n=66).

Küsitlusest selgus, et hobuteraapias on osalenud 5% (n=9) vastajatest või vastajate pereliikmetest ja sooviti teada saada, milliseid väärtusi annab vastajate arvates hobuteraapia. Tulemused on välja toodud joonisel 4.

Joonis 4 Hobuteraapia pakutavad väärtused tuginedes vastustele
Allikas: Autori arvutused

Vastajal oli võimalik valida mitu vastusevarianti. Kõige enam arvati, et hobuteraapia aitab vähendada ärevust ja stressi (n=150).

Viimase avatud küsimusega küsiti, millised on vastaja soovitud ja/või ootused hobuteenuste pakkujatele. Mõned soovitud/ootused olid järgnevad:

- *Kutsuda rohkem algajaid ratsutama, isegi täiskasvanuid julgustama kindlasti.*
- *Tehke ägedaid pakette; rohkem reklaami, fotograafi teenuse võimalus ratsamatkal.*
- *Parem broneeringusüsteem.*
- *Rohkem enda tutvustamist.*

- Laiemalt inimestele tutvustada, et hobustega seotud teenus ja hobuteraapia on väga arendavad ja elamust pakkuv tegevus.
- Pakkuda kõigile vanusegruppidele teenuseid ja ajaveetmis võimalusi.
- Tehke end nähtavamaks läbi sisuturunduse ja reklaamide. Jutustage oma lugusid, rääkige hobuteraapia edulugudest.
- Loodan et teenusepakkujatel oleks võimalus korraldada võistlusi kohapeal suuremalt, panustades meie uutesse ratsasportlastesse, kes ei pruugi väljaspool võistlustel osaleda.
- Kindlasti pakkuma kohalike kommete kohaseid elamusi nii toidulauale kui ka kõige muuga.
- Selgitada miks peaks tavainimene soovima ratsutada.

Valdav osa vastajatest soovib ratsataludel reklaamida oma teenuseid rohkem erinevatele sihtgruppidele. Samuti julgustada inimesi ratsutamises osa võtma ja jagada kogemusi ning väärtusi, mida ka hobuteraapia saab inimesele pakkuda.

2.3.2 Hobuteenuste pakkujate uuringu analüüs

Küsimused jaotati vastajate jaoks kahte alagruppi vastavalt sellele, kas hobuse/hobuste omanik pakub klientidele teenust või mitte. Ankeetküsimustik on välja toodud lisa 2. Tulemusi on analüüsitud tabelites 14-25 ja joonistes 4-7. Küsimustikule vastas 18 inimest, kellest 16 olid naised (88,9%) ja 2 (11,1%) mehed. Tabel 12 annab ülevaate vastanute demograafilistest näitajatest.

Tabel 12 Vastajate demograafilised näitajad

Vanus täisaastates	Vastajate arv	%
10-19	3	17
20-29	6	33
30-39	5	28
40-49	2	11
50-59	2	11
Kokku	18	100

Allikas: Autori arvutused

Kõige suurema osa vastajatest (33%), moodustasid vastajad vanusevahemikus 30-39 eluaastat (n=5). Keskmine = 31,4; Mediaan 29,5; Mood = 32; Std = 12,9; Vahemik = 17-57.

Vastajate seast 67% omavad kuni viite hobust (n=12), kolmel vastajal on 21-30 hobust (n=3) ja ühel vastajal on 50 ja enam hobuseid (n=1), keda peetakse järgnevatel eesmärkidel (tabel 15). Vastajal oli võimalik valida rohkem kui üks vastus.

Tabel 13 Hobuste pidamise eesmärgid

Eesmärk	Vastajate arv	%
Võistlused	11	26
Hobi	10	24
Treening	10	24
Aretus	4	10
Turism	3	7
Teraapia	2	5
Muu	2	5
Kokku	42	100

Allikas: Autori arvutused

Suurem osa vastajatest, 26%, omab hobuseid võistlemise eesmärgil (n=11), seejärel moodustavad võrdse osakaalu hobi ja treening, mõlemad 24% (n=10). Valiku „muu“ vastusevariandi all lisati, et hobuseid peetakse müümise eesmärgil ja kodus teiste pereliikmete jaoks, et neil oleks võimalus ratsutada (tabel 13). Vastajate seast 61% ei paku hobustega seonduvaid teenuseid (n=11).

Peamised teenusepakkujate sihtrühmad (tabel 14) on kooliõpilased (n=4) ja täiskasvanud (n=4). Turistide (n=3) osakaal teise sihtgruppide seal on võrdväärne eelkooliealiste (n=3) ja kohalike elanike (n=3) sihtrühmaga. Vastusevariandi „muu“ all on välja toodud, et teenust pakutakse kõigile, kes soovi avaldavad ning et suures osaks on sihtrühmaks välismaalased.

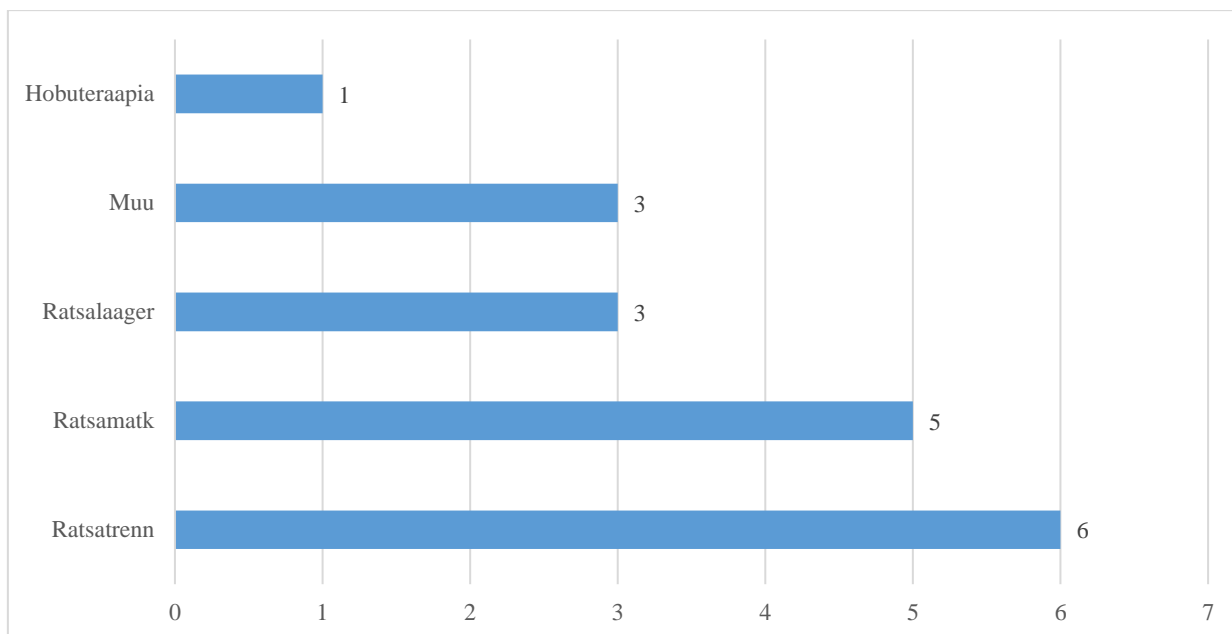
Tabel 14 Teenusepakkujate sihtgrupid

Sihtgrupid	Vastajate arv	%
Kooliõpilased	4	21
Täiskasvanud	4	21
Eelkooliealised	3	16
Kohalikud elanikud	3	16
Turistid	3	16
Muu	2	11
Kokku	19	100

Allikas: Autori arvutused

Turistidest külastajate osakaaluks märgiti vaid kaks protsendilist vahemikku. 57% vastajatest märkis, et turistidest külastajate osakaal on kuni 5% (n=4) ja 43% vastas osakaaluks 21-30% (n=3).

Kõige rohkem pakutakse ratsatrenne (n=6) ja ratsamatkasid (n=5). Vastusevariandi „muu“ all toodi välja, et lisaks tabelis kajastatud teenustele pakutakse ka hobuseid rendiks ning tegeletakse ka sporthobuste müügi ja aretusega (Joonis 5).

Joonis 5 Teenused

Allikas: Autori arvutused

Teenusepakkujad märkisid, et kõige enam, 43%, soovivad külastajad ratsatreeningus osaleda (n=3). Vastusevariandi „muu“ all toodi välja, et teenusepakkuja kliendid ei ole turistid, vaid kindel sihtgrupp hobumajanduses tegutsevaid inimesi, kelle sooviks on saada tulevikus endale hea sporthobune.

Tabel 15 Külastajate soovitud teenused

Teenus	Vastajate arv	%
Ratsatreenn	3	43
Ratsamatk	2	29
Ratsalaager	1	14
Muu	1	14
Hobuteraapia	0	0
Kokku	7	100

Allikas: Autori arvutused

Järgmise küsimusega sooviti teada saada, kas teenusepakkujad pakuvad klientidele lisateenuseid (tabel 16).

Tabel 16 Klientidele pakutavad lisateenused

Lisateenus	Vastajate arv	%
Ei paku lisateenuseid	5	56
Toitlustus	1	11
Majutus	1	11
Töötuba	1	11
Muu	1	11
Kokku	9	100

Allikas: Autori arvutused

Vastajate seast 56% ei paku klientidele lisateenuseid (n=5). Võrdse osakaaluga pakutakse toitlustust (n=1), majutust (n=1) ja töötuba (n=1) ning välja saab tuua, et antud valikud on kinnitanud üks respondent. Vastusevaliku „muu“ all on välja toodud hobuste ettevalmistamine oksjoniteks, märade günekoloogia, sperma ja embrüote külmutamine.

Vastajatest 36% on märkinud, et külastajad ei soovi lisateenuseid (n=4), kuid võrdselt on märgitud, et 27% (n=3) soovivad majutust ja toitlustust (tabel 17). Vastusevariandi „muu“ alla on kirjeldatud, et kliendid soovivad hobuste transporti, eriti on nõudlus otseleenule Kuressaare -Stockholm.

Tabel 17 Klientide soovitud lisateenused

Lisateenus	Vastajate arv	%
Ei soovi lisateenuseid	4	36
Toitlustus	3	27
Majutus	3	27
Muu	1	9
Töötuba	0	0
Kokku	11	100

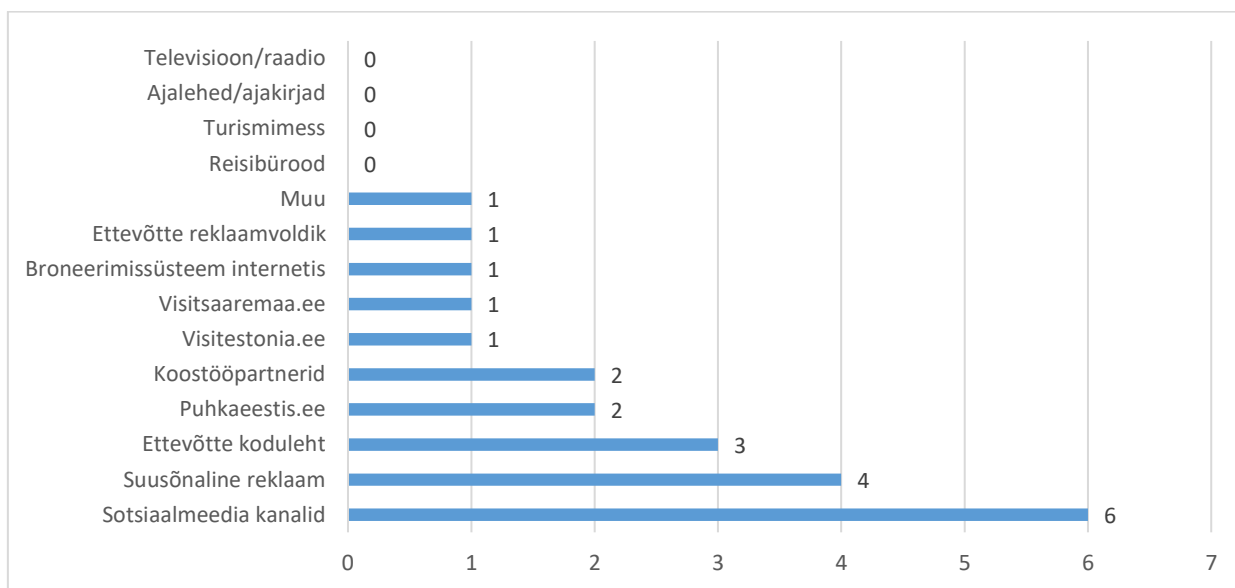
Allikas: Autori arvutused

Külastajate eelneva ratsutamiskogemuse osakaalud jagunesid peaaegu võrdselt, seitsmest teenusepakkujast neli on märkinud, et külastajatel puudub varasem ratsutamiskogemus (57%) ning 43% vastanud, et ratsutamiskogemus on olemas (n=3).

Avatud küsimusega sooviti teada saada, millist koostööd teeb teenusepakkuja oma ettevõtte reklaamimisel teiste turismiettevõtetega. Vastused oli järgnevad:

- *Tehakse ühisturundust.*
- *Kliendid kasutavad siinseid turismiteenuseid nagu majutus, toitlustus, transport. Otseselt Saaremaa turismiettevõtetega koostööd ei tee.*

Joonisel 6 on välja toodud võimalused, mida ettevõtte kasutavad oma teenuste nähtavaks muutmiseks.

Joonis 6 Teenuste kajastamine

Allikas: Autori arvutused

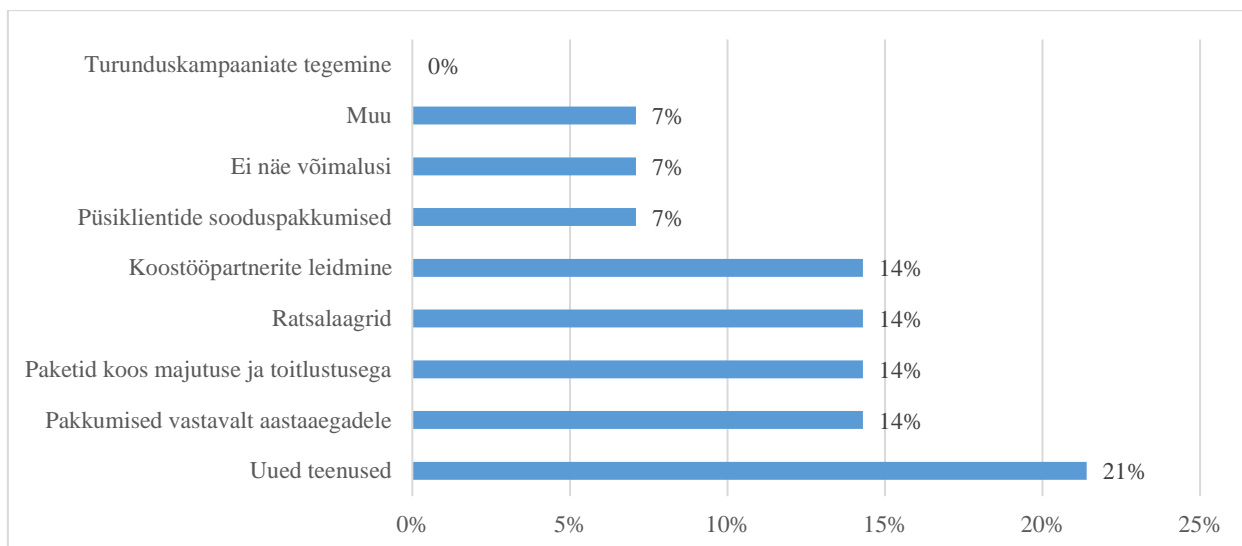
Kõige rohkem, 27%, on teenusepakkujad märkinud, et kasutatakse sotsiaalmeediakanaleid (n=6), seejärel 18% valinud suusõnalise reklaami (n=4) ning 14% ettevõtte kodulehe (n=3). „Muu“ valikuvariandi alla on märgitud, et teenusepakkuja kasutab põhilisest ingliskeelset reklaami, kuna kasutatakse prantslaste oksjoni veebilehte. Kuigi ettevõtjad pakuvad oma teenuseid kogu aasta, kajastub eelnevalt välja toodud tabelites, et 39% külastajatest kasutaksid hobustega seotud teenuseid suvel ja see annab märku hooajalisusest. Neljateistkümnenda küsimusega uuriti, kuid võrd näevad teenusepakkujad tulevikus ettevõtte tegevustes hooaja pikendamise võimalusi (tabel 22).

Tabel 18 Hinnang hooaja pikendamise võimalustele

Hinnang võimalustele	Vastajate arv	%
1 - Ei näe selleks mingeid võimalusi	0	0
2 - Pigem ei näe võimalusi	0	0
3 - Ei oska öelda	2	29
4 - Pigem näen võimalusi	1	14
5 - Jah, kindlasti näen võimalusi	4	57
Kokku	7	100

Allikas: Autori arvutused

Üle poolte vastanute seast näevad kindlasti hooaja pikendamise võimalusi (n=4). Joonisel 7 on välja toodud teenusepakkujate valikud, milliseid väljundeid nähakse.

Joonis 7 Hooaja pikendamise võimalused

Allikas: Autori arvutused

Enamik teenusepakkujaid, 21%, näeb hooajalisuse vähendamiseks võimalusi uute teenuste pakkumisel (n=3). Võrdselt 14%-liste osakaaludega nähakse pakkumisi vastavalt aastaegadele, pakettide pakkumist koos majutuse ja toitlustusega, ratsalaagrite ja koostööpartnerite leidmise näol. Vastuse „muu“ valikuvariandi all toodi välja, et Saaremaa hobumajandus peab elavnema läbi ühistegevuste, näiteks ühised hobuste aretuspäevad, võistlused, oksjonid.

Järgneva avatud küsimusega sooviti teada saada, milliseid takistusi näevad ettevõtjad Saaremaal hobuturismi teenuse pakkumisel. Vastused olid näiteks sellised:

- *Tarbijaid on ainult suvisel ajal.*
- *Tingimuste puudumine (korralik liivaplats jne aga ka ilusa maastiku puudumine, kus teha matku, kuna ümbruskond on lageraietega rikutud).*
- *Väga suureks murekohaks on kiirenev eraomandisse minev maa, liikumise piiramine ja teede sulgemine.*
- *Sporthobused peavad esimesel võimalusel praamile pääsema. Veterinaarteenus (kliinikud) on väljaspool saart, seega teinekord on kiire transport hobuse elu päästmiseks esmatähtis. Turismist palju suurem raha liigub ratsaspordi maailmas. Seda spordi sfääri peaks Saaremaal rohkem arendama.*

Küsites, millist tuge oleks vaja hobuturismi teenuse pakkumisel, vastati järgmiselt:

- *Vallapoolsed toetused.*
- *Nõuetele vastavad tallid ja treeningplatsid/maneežid.*

- *Reklaami.*
- *Rahalist toetust/projekti võimalust (PRIA), et rajada korralik liivaväljak.*
- *Oleme esitanud mitmeid projekte taotlemaks raha turismi ja ratsutamise jaoks. Kuid tihtilugu ei peeta ratsutamist piisavaks spordiks ja piisavaks argumendiks seda toetada.*
- *Usun, et kõik hobuseomanikud vajaksid riiklikult korraldatud veterinaarteenust saartel. Meil puudub öösel võimalus hobuseid ravida, sest meil ei ole täna saarel veterinaari, kellel oleks selleks oskused ja valmidus. Me saame saarel ravida ööpäevaringselt kasse ja koeri, aga mitte hobuseid.*

Viimasena oli avatud vastusena võimalik teenusepakkujal lisada omapoolseid kommentaare, mõned neist olid järgmised:

- *Õnneks on Saaremaal piirkondi, kus hobuturism toimib ja on looduskaunid kohad.*
- *Saaremaal võiks rohkem toimuda just spordi poole pealt. Ja üleüldse võiks olla rohkem üritusi, kus saaksid hobused ka osa võtta.*
- *Hobumajandus on terve majandusharu, mis Kesk-Euroopas on suure käibega. See annab tööd söödatootjatele, veterinaaridele, hobuhooldajatele, ratsastajatele, profisportlastele jne. Hobuturism on kahtlemata üks selle majandusharu osa.*

Vastajad on arvamusel, et hobumajandust ei peeta piisavalt oluliseks, et ettevõtjaid toetada, küll aga vajavad arendamist nõuetele vastavad treeningplatsid, mis on olulised külastajate teenindamiseks ning ka võistluste jm ürituste korraldamiseks.

2.4 Järeldused ja ettepanekud

Antud peatükis annab autor järelduste ja ettepanekute tegemiseks ülevaate empiirilise uuringu tulemustest, lähtuvalt sissejuhatuses püstitatud alaküsimustele.

- *Kui teadlikud on inimesed hobuturismi sealhulgas hobuteraapia pakutavatest väärtustest inimese heaolule?*
- *Millised tegurid ajendavad klienti hobuturismis osalema?*
- *Milliseid takistusi näevad hobuste omanikud teenuse pakkumiseks Saaremaal?*

Nii nagu ettevõtte Pet Partners on välja toonud inimese ja looma vastastikku kasuliku mõlema tervist ja heaolu mõjutava sideme (Pet Partners, 2014), on küsimustikule vastajad kirjeldanud

hobuteenuste kasutamist peamiselt kui põnevuse, sõbralikkuse, lõbususe ja õnnetunde emotsiooni tekitajat. Enim arvati, et hobuteraapia suurimad väärtused inimesele on ärevuse, stressi, hirmu ja muretunde vähenemine ning enesekindluse ja enda usaldamise suurendamine. Toodi välja hobustega metsa- ja mereäärsetel matkaradadel käimise nautimist ja kirjeldati seda kui meeldivat, rahustavat, lõõgastust ja vaheldust pakkuvat tegevust. Vähesel määral oli ka vastupidiseid arvamusi, et hobuteraapia ei anna inimese heaolule mingeid väärtusi, kuid enamik vastajad tõid välja, et on huvitatud rohkem teada saama pakutavatest teenustest, küllastajate kogemustest ja ka hobuteraapia edulugudest ning ratsutamise mõjust inimese heaolule.

Küsitlusele vastas seitse Saaremaa hobuturismi teenusepakkujat, kellest neli tõid välja, et turistide osakaal nende klientide hulgast on kuni 5% ja kolm märkisid, et turistide osakaal on 21-30% klientidest, seega moodustavad põhiklientuuri kohalikud kooliõpilased ja täiskasvanud. Kuid just hobuturismi arendamiseks, tuleb leida võimalusi ratsutamist pakkuvate talude ja nende teenuste nähtavamaks muutmiseks. Kliendid on hinnanud teenusepakkujate info kättesaadavust pigem heaks, kuid 32% vastajatest on info teenusepakkuja kohta saanud tuttava käest. Sotsiaalmeedia, Google ja kodulehekülg, läbi mille inimesed, kes ei ole kohalikud, teenusepakkujateni jõuaksid märgiti küsitluses palju väiksema osakaaluga. PRIA hobuslaste kaardil on kajastatud 105 tegevuskohta Saaremaal, kus peetakse hobuseid, kuid autor leidis *Google* otsingumootori kaudu vaid 6 hobuturismi teenust pakkuvat talu Saaremaal (Reinu Ratsatalu, Minni Hobutegevus, Kõljala Tall, Ratsu Turismitalu, Tika Talu, Teeääre Tall). Uuringust selgus aga, et teatakse veel kohti nagu Kipi tall, Asva Hobusekasvatus, Laimjala tall, Hakjala tall, Asva Viikingiteküla, Pajuvärava talu ja Haamse tall, kuid nende kohta valdavalt *Googles* info puudub ja teenusepakkujat on keeruline leida. Näiteks Visit Saaremaa kodulehel on välja toodud neli teenusepakkujat ja Puhka Eestis veebilehel vaid kolm. Vastajad on samuti lisanud, et sooviksid näha rohkem infot, reklaami ja pakkumisi just sotsiaalmeedias, samuti teenusepakkujate poolt rohkem enda ja teenuste tutvustamist ning kaasata ja julgustada erinevaid sihtrühmi teenuste kasutamiseks.

Uuringust selgus, et huvi on lisateenuste, eelkõige toitlustuse ja majutuse vastu, kuid Saaremaa teenusepakkujate hulgast seitsmest viis vastajat märkisid, et ei paku lisateenuseid üldse. Lisaks toodi välja, et huvi pakuksid ka külastuspaketid, mis sisaldaksid ratsutamist (trenn/matk), toitlustust (kohapeal/matkal) ja sauna kasutust ning isegi fotograafi kaasamist matkarajale. Just Islandil on väga suureks tõmbenumbriks turistide jaoks kohalik kultuur ja ajalugu ning olulisel kohal on klientidele lisateenuste pakkumine (transport, majutus, toitlustus), mida teevad 25-30% teenusepakkujatest (Helgadóttir & Sigurðardóttir, 2008). Nii nagu terviseturismi üheks

suundumuseks on kohaliku elu uurimine (Hassan, 2015), selgus ka uuringust, et soovitakse elamusi, mis annaks teadmisi kohalikust kultuurist ja traditsioonilistest roogadest. Pea pooled vastajad (46%) töid lisaks ratsatreennis ja -matkal osalemisele välja külastusvõimalusi, millest levinumateks osutusid avatud talude päev, ekskursioonid, võistluste/treeningute vaatamine. Võib arvata, et ürituste korraldamisega on võimalik kasvatada külastajate arvu, kelle hulgas on ka neid kes ei soovi ise ratsutada.

Seega ajendaks kliente hobuturismis osalema järgnevad tegurid:

- Uued teadmised - ratsutamise kasutegurid inimese heaolule, hobuteraapia edulood, kohalik kultuur ja kombed ning traditsiooniline menüü.
- Teenuste laialdasem tutvustamine - kaasamaks erinevaid sihtrühmi ja ka inimesi väljastpoolt Saaremaad teenust tarbima, sh võimalused puuetega inimestele.
- Lisateenuste pakkumine – töötoad, toitlustus, majutus, ajaveetmis võimalused (saun), matkale kaasatud fotograaf jne.
- Üritused – külastuspäevad, võistlused, kliendi ürituste/sünnipäevade korraldamine.
- Lisaks hobustele võiks olla talus ka teisi koduloomi.

Saaremaal peetakse hobuseid kõige rohkem treeningu, võistlemise ja hobi eesmärgil. Hobuturismi teenusepakkujad on välja toonud, et üha suurenevaks murekohaks on eraomandisse minevad maad, kus suletakse teid ja piiratakse liikumist, mis tähendab, et võimalusi hobustega metsades ja mereäärsetel maastikel matkamas käia jääb aina vähemaks. Ka metsade lageraied on rikkunud seni ilusaid maastikke. Paljud veise- ja lambakasvatavad kasutavad mereäärseid piirkondi just poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse saamiseks ning seetõttu on alad hobustega matkamiseks aedadega piiratud. Lisaks toodi küsitluses välja arvamus, kuigi on esitatud mitmeid projekte turismi ja ratsaspordi jaoks toetuste saamiseks, on jäänud mulje, et antud tegevusala ei oma piisavalt väärtust toetuste saamiseks.

Teenusepakkujad töid välja, et Saaremaa hobumajandus võiks elavneda läbi ürituse ja ühistegevuste. 2015. aastal on hobumajanduse valdkonna koordineerimiseks loodud Eesti Hobumajanduse Liit, kuid võiks olla olemas ka just Saaremaa hobuturismi teenusepakkujaid koondav ühendus nii nagu on olemas näiteks Saaremaa Lihaveisekasvatavate Selts. Läbi sellise ühenduse, mis koondaks teenusepakkujaid, oleks ühisel eestvedamisel võimalik elavdada Saaremaa hobumajandust, korraldades koos üritusi, reklaamida, leida koostööpartnereid ja lahendada ühiseid küsimusi.

Ettepanekud

Ettepanekud on koostatud küsitluste tulemuste põhjal ja suunatud Saaremaa hobuteenusepakkujatele, et märgata võimalikke kitsaskohti oma teenuse pakkumisel ja leida seeläbi arendamisvõimalusi.

Uuringust saab välja tuua järgmised ettepanekud:

- **Pöörata suuremat tähelepanu turundusele, arvestades järgmisi punkte:**
 - lisaks sotsiaalmeediale, olla kliendi jaoks leitav Google´st; näiteks ka veebilehtedelt visitsaaremaa.ee/ puhkaeestis.ee/ visitestonia.ee/ maaturism.ee/;
 - Google ettevõtteprofiili olemasolu – kliendi jaoks leitav info õige aadressi, kontakti ja lahtiolekuaegadega;
 - kodulehekülje – broneeringusüsteemi loomine;
 - teenusepakkuja tutvustus – klientide teadlikkuse tõstmine ettevõtte olemasolust, oma lugude jutustamine, kliendikogemuste kirjeldus;
 - teenuste tutvustus – kaasamaks erinevaid sihtrühmi, selgitades kellele ja miks on teenus vajalik, kohaliku kultuuripärandi/vaatamisväärsuste sidumine teenusega.

- **Uute ja/või lisateenuste pakkumine:**
 - kaardistada võimalusi erinevate koostööpartneritega – korraldada ühisüritusi, luua ühiseid reklaame ja pakkumisi klientidele;
 - pakkumised püsiklientidele;
 - teenuste kujundamine vastavalt aastaegadele;
 - kaasloome kliendiga – tagasiside/arvamuse päring.

- Arvestada teenuste kujundamisel heaolurismi kogemuse nelja mõõdet (meelelahutuslik, hariduslik, esteetiline, eskapistlik), näiteks:

Tabel 19 Näited heaolurismi kogemuse (elamusloome) 4 mõõtmest

MEELELAHUTUSLIK	HARIDUSLIK
Üritused/teemapeod/sünnipäevad	Töötoad/õpitoad
Võistlused	Tutvustada hobustega tegelemise kasutegureid inimestele
Külastuspäevad/avatud talude päev jm (kaasamaks ka neid kes ei ratsuta)	Hobuteraapia edulood/klientide kogemused
Talus lisaks hobustele veel erinevad koduloomad/linnud	Kohalike kommete tutvustamine, sh toidumenüü
	Ennem ratsamatkale minemist algteadmiste õpe/selgitamine
ESTEETILINE	PÕGENEMINE (ESKAPISTLIK)
Elamuslik matk metsaradadel/mereäärsetel aladel	Külastuspaketid igapäevarutiinist lahti murdmiseks (lisaks ratsutamisele erinevad vabaaja veetmise võimalused)
Kohaliku kultuuripärandi avastamine	Koostööpartnerite kaasamine (uued teenused, nt matkale kaasatud fotograaf)
Lugude jutustamine (<i>storytelling</i>)	

Allikas: Autori koostatud

- Luua Saaremaa hobukasvatatajaid koondav ühendus, mis aitaks näiteks:
 - korraldada infopäevi hobukasvatatajate ja PRIA toetuste konsultandi vahel, et selgitada välja, milliste meetmete abil oleks võimalik hobutalusid arendada.

Võttes aluseks teoreetilised allikad ja läbiviidud uuringute tulemused, saab järeldada, et kõige olulisem on teenusepakkujatel oma ettevõtte ja teenuste silmapaistvamaks muutmine. Ühendades heaolu ja heaolurismi kogemuse mõõtmeid ning eesmärgi ja arvestada külastajate huvi kasutada lisaks ratsutamisele lisavõimalusi, on Saaremaa teenusepakkujatel võimalik arendada oma tegevust ja suurendada külastatavust ka hooajaliselt.

KOKKUVÕTE

Heaoluturism pakub inimesele võimalust arendada ennast läbi füüsiliste ja vaimsete tegevuste. Heaolureisijatel on palju huvisid ja väärtusi, mis võivad turismisihtkohtadele mõju avaldada, kuna klientide kaasamine aitab teenuseid arendada ja suurendada ettevõtte silmapaistvust. Heaoluturismi üheks osaks on hobuturism, mille populaarsus on viimaste aastakümnete jooksul maailmas jõudsalt kasvanud, kuna see loob tarbijale vaba aja veetmise võimaluse, mis innustab avastama kohalikku kultuuripärandit ning edendab inimeste vahelist suhtlust ja teadmiste vahetust. Positiivne suhtlus loomaga loob kasutegureid inimese vaimule ja kehale, aidates vähendada stressi ja tasakaalustada emotsionaalset seisundit. Hobuturismi saab vaadelda osadena mitmest alasektorist nagu loodus- või väliturism; seiklusturism; maaturism; sporditurism; pärimus- ja pärandturism; ja üritusturism.

Antud lõputöö põhieesmärgiks oli leida võimalusi Saaremaa hobuturismi arendamiseks, selgitada välja hobuturismi teenusepakujate hetkeolukord ja uurida, milline on klientide huvi ja teadlikkus hobuturismi pakutavatest võimalustest.

Uuringu läbiviimiseks kasutati kvantitatiivse uurimismeetodina kahte ankeetküsitlust, millest esimene oli suunatud Eesti elanikele, mida autor jagas mugavusvalimi alusel Facebook keskkonnas ja millele laekus 192 vastust. Teine küsitlus oli suunatud Saaremaa hobukasvatajatele, mida jagati „Saaremaa hobuinimesed“ Facebooki grupis ja kokku kogunes 18 vastanute ankeeti.

Uuringust selgus, et teenusepakujatel tuleb hobuturismi arendamiseks muuta oma ettevõtet ja teenuseid rohkem nähtavaks. Selgus, et inimesed soovivad rohkem teada saada hobuturismi pakutavatest teenustest ja lisateenustest, inimeste kogemustest, hobuteraapia edulugudest ja mõjust inimese heaolule. Soovitakse näha rohkem pakkumisi sotsiaalmeedias, kogeda ratsataludes rohkem ajaveetmis võimalusi, saada uusi teadmisi ja õppida kohalikke kombeid. Lisaks saada rohkem julgustust ja innustust ratsutamisest osa võtmiseks.

Uuringu tulemustest lähtuvalt tegi autor Saaremaa hobuturismi arendamiseks järgnevad ettepanekud:

- Ettevõtjatel pöörata suuremat tähelepanu turundusele (oma ettevõtte tutvustamisele ja teenuste kirjeldusele).
- Pakkuda uusi ja/või lisateenuseid (sh kaardistada võimalusi koostööpartneritega).
- Arvestada teenuste kujundamisel heaolurismi kogemuse nelja mõõdet (meelelahutuslik, hariduslik, esteetiline, eskapistlik, et kaasata kliente teenuste protsessi).
- Luua Saaremaa hobukasvatajaid koondav ühendus.

Kirjeldatud tulemuste ja järelduste põhjal võib lugeda uurimistöö õnnestunuks. Järgnevalt oleks sarnast uuringut vajalik korrata, leides rohkem hobuomanikke ja teenusepakkujaid, keda küsitlusse ja lisaks intervjuudesse kaasata. Samuti leida välisturistidest kliente, et tagasiside põhjal teenuseid arendada, kuna nende nägemus ja soovid teenusele võivad olla teistsugused.

Antud lõputöö tulemused võivad huvi pakkuda Saaremaa hobukasvatajatele ja hobuturismi teenusepakkujatele ning Saaremaa turismivaldkonna eestvedajatele.

SUMMARY

DEVELOPMENT POSSIBILITIES OF EQUESTRIAN TOURISM IN SAAREMAA

Grete Pokk

Wellness tourism offers people the possibilities for self-development through physical and mental activities. People, who travel for wellness purposes, have a wide range of different interests and values that can have an impact on tourist destinations as customer engagement helps to develop services and increase the visibility of the business. Equestrian tourism is one of the components of wellness tourism, and it has been growing well in popularity around the world over the last decades. This form of tourism creates a possibility for the consumer to spend their spare time discovering the local cultural heritage and inspires the communication and exchange of knowledge between people. Positive interactions with the animal bring benefits to a person's body and mind, helping to reduce stress and balance their emotional state. Equestrian tourism can be seen as a part of different sub-categories such as nature- or outdoors tourism; adventure tourism; rural tourism; sports tourism, traditional and heritage tourism, and event tourism.

The purpose of this thesis was to find possibilities for the development of equestrian tourism in Saaremaa, to determine the current state of the service providers and to investigate the interest and awareness of customers about the opportunities offered by equestrian tourism.

The main research question and sub questions of this thesis are:

1. What are the possibilities for promoting horse tourism in Saaremaa?
 - 1.1. What obstacles do horse owners see to offer the service in Saaremaa?
 - 1.2. What factors motivate the customer to participate in horse tourism?
 - 1.3. How aware are people of the value horse tourism and horse therapy offers to human wellbeing?

Two questionnaires were used as a quantitative research method, the first of which was addressed to Estonian residents, which the author distributed based on a convenience sample on Facebook and received 192 responses. The second questionnaire was addressed to horse breeders on

Saaremaa, which was shared in the „Saaremaa hobuinimesed“ Facebook group and collected a total of 18 respondents.

The survey showed that in order to develop equestrian tourism the service providers need to increase the visibility of their business and the services they provide. The survey revealed that people wish to know more about the services offered by equestrian tourism and additional activities provided, other people's experiences, the success stories of equine therapy and the impact on people's well-being. They would like to see more offers on social media, experience other leisure activities at the service providers locations, gain new knowledge and learn local customs. In addition, to receive more encouragement and inspiration to participate in horse riding.

Based on the results of the study, the author made the following proposals for the development of equestrian tourism in Saaremaa:

- Enterprises to bring more attention to marketing (promoting their business and describing their services).
- Businesses to offer new and/or additional services (including mapping opportunities with possible partners).
- Service providers to consider the four dimensions of experience creation when developing services (educational, entertainment, aesthetic, escapist), in order to include customers into the process of service advancements.
- To create an association for horse breeders in Saaremaa.

Based on the results and conclusions described, the research can be considered a success. As a next step it would be necessary to replicate a similar survey by finding more horse owners and equestrian tourism providers to include in the survey and interviews. In addition, to find foreign customers to develop the services based on their feedback, as their vision and expectations for the service may differ.

The results of this thesis may be of interest to horse breeders and equestrian tourism service providers in Saaremaa, as well as to tourism promoters in Saaremaa.

Keywords: wellness tourism, horse tourism, horse therapy.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- British Horse Society (2022). *The health benefits of horse riding in the UK-.pdf*. Kättesaadav: https://cris.brighton.ac.uk/ws/portalfiles/portal/4585793/Health_Benefits_of_Riding_in_the_UK_Full_Report.pdf, 25. november 2022.
- Crews, D. (2009). The Bond Between a Horse and a Human. *Nature Precedings*. 1. <https://doi.org/10.1038/npre.2009.3454.1>
- Mis on loomateraapia? (2022). *Eesti Loodus- ja Loomateraapiakeskus*. Kättesaadav: <http://loomateraapiakeskus.ee/index.php/mis-on-loomateraapia>, 25. novmeber 2022.
- Eesti Hobumajanduse Liit (2023). *Eesti Hobumajanduse Liit*. Kättesaadav: <https://www.facebook.com/hobumajanduseliit/about>, 26. november 2022.
- Efe, R. (2016). *Global Issues and Trends in Tourism-.pdf*. Kättesaadav: https://www.academia.edu/30180968/Global_Issues_and_Trends_in_Tourism_pdf, 23. jaanuar 2022.
- European Horse Network (2022). *Publications*. Kättesaadav: <https://www.europeanhorsenetwork.eu/documents/position-statements/>, 21. november 2022.
- European Horse Network. (2022) *Equestrian Tourism-.pdf*. Kättesaadav: <https://www.europeanhorsenetwork.eu/app/download/26635440/Equestrian+Tourism+Jul+17.pdf>, 21. november 2022.
- Evans, R., & Pickel-Chevalier, S. (2017). *Riding towards sustainable rural development? Promising elements of sustainable practices in equine tourism*. 15.
- FITE - Fédération Internationale de Tourisme Équestre. (2023). *FITE-NET*. Kättesaadav: <https://fite-net.org/>, 25. veebruar 2023.
- Global Wellness Institute. (2022). *Global Wellness Institute*. Kättesaadav: <https://globalwellnessinstitute.org/>, 25. veebruar 2022.
- Wellness Tourism (2023). *Global Wellness Institute*. Kättesaadav: <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/what-is-wellness-tourism/>, 25.veebruar 2023.
- What is the Wellness Economy? (2023). *Global Wellness Institute*. Kättesaadav: <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/what-is-the-wellness-economy/>, 25.veebruar 2022.

- Hassan, H. (2015). *Wellness Tourism: An Initiative for Comprising Wellness Tourism Vacations within the Corporate Wellness Strategy*. Vol. 4, No. 2, 2015, 52-67
https://www.academia.edu/76401714/Wellness_Tourism_An_Initiative_for_Comprising_Wellness_Tourism_Vacations_within_the_Corporate_Wellness_Strategy
- He, M., Liu, B., & Li, Y. (2021). Tourist Inspiration: How the Wellness Tourism Experience Inspires Tourist Engagement. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 109634802110263. <https://doi.org/10.1177/10963480211026376>
- Heaoluturism (2023). *Vikipeedia*. Kättesaadav: <https://et.wikipedia.org/wiki/Heaoluturism>, 05. veebruar 2023.
- Helgadóttir, G. (2006). *The Culture of Horsemanship and Horse-Based Tourism in Iceland*. *Current Issues in Tourism*, 9(6), 535.
- Helgadóttir, G., & Sigurðardóttir, I. (2008). Horse-based Tourism: Community, Quality and Disinterest in Economic Value. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 8(2), 105.
- Johnson, J. (2020). *Animal therapy: How it works, benefits, and more*. Kättesaadav: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/animal-therapy>, 05. veebruar 2023.
- Jolliffe, L. and J. Cave (2012) Health and Wellness tourism. *Tourism: The Key Concepts*. Robinson, P (Ed.) *London: Routledge*, 93-95.
- Kaunismaa, I., Veemaa, J., Puolokainen, T., Varblane, U., Aksen, M., Eamets, R. (2016). *Hobumajanduse kaardistamine koos Eesti hobumajandust iseloomustavate mõõdikute määratlemisega*. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE. Kättesaadav: <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/uuringud/2016/uuring-2016-hobumajandus.pdf>, 15. veebruar 2023.
- Minni Hobutegevus (2023) *Minni Hobutegevus*. Kättesaadav: <http://minnihobutegevus.weebly.com/>, 25. veebruar 2023.
- Terapeudid (2023). *MTÜ Eesti Ratsutamisterapeutide Liit*. Kättesaadav: <https://ratsutamisteraapia.weebly.com/terapeudid.html>, 25. veebruar 2023.
- Eesti loodusturismi pakkumise uuring (2008). *OÜ Consumetric*. Kättesaadav: https://static.visitestonia.com/docs/3621800_eesti-loodusturismi-pakkumise-uuring-2008.pdf, 25. veebruar 2023.
- Benefits of the Human-Animal Bond (2014). *Pet Partners*. Kättesaadav: <https://petpartners.org/learn/benefits-human-animal-bond/>, 05. veebruar 2023
- Kõljala puhkeküla, Saare maakond (2023). *Puhka Eestis*. Kättesaadav: <https://www.puhkaeestis.ee/et/koljala-puhkekula>, 25. veebruar 2023.
- Teeääre Tall, Saare maakond (2023). *Puhka Eestis*. Kättesaadav: <https://www.puhkaeestis.ee/et/teeaare-tall>, 25. veebruar 2023.
- Reinu ratsatalu, Saare maakond (2023). *Puhka Eestis*. Kättesaadav: <https://www.puhkaeestis.ee/et/reinu-ratsatalu>, 25. veebruar 2023.

- Tihuse Hobuturismitalu (2023). *Puhka Eestis*.
Kättesaadav: <https://www.puhkaeestis.ee/et/tihuse-hobuturismi-talu-1>, 25. veebruar 2023.
- Avalikud andmed (2023). *PRIA*. Kättesaadav: <https://www.pria.ee/registrid/avalikud-andmed>, 25. veebruar 2023.
- Veebikaart (2023). *PRIA*. Kättesaadav: <https://kls.pria.ee/kaart/>, 25. veebruar 2023.
- Tika Talu ratsutamine, Saare maakond (2023). *Puhka Eestis*. Kättesaadav: <https://www.puhkaeestis.ee/et/tika-talu-ratsutamine>, 23. veebruar 2023).
- Who We Are (2022). *Pet Partners*. Kättesaadav: <https://petpartners.org/about-us/who-we-are/>, 28. november 2022.
- Scott, N. (2005). *Special Needs, Special Horses. A Guide to the benefits of therapeutic riding*. Denton.
- Smith, M., & Puczko, L. (2008). *Health and Wellness Tourism*. Routledge.
- The British Horse Society (2023). *The British Horse Society*.
Kättesaadav: <https://www.bhs.org.uk/>, 25. veebruar 2023.
- Trotter, K.S. (2012). *Harnessing The Power of Equine Assisted Counseling*. Routledge.
- Equine Therapy as Mental Health Treatment: How It's Used (2023). *Verywell Mind*. Kättesaadav: <https://www.verywellmind.com/equine-therapy-mental-health-treatment-4177932>, 25. veebruar 2023.
- Ratsutamine Saaremaal (2023). *Visit Saaremaa*. Kättesaadav: <https://visitsaaremaa.ee/naudi/ratsaretk-saaremaal/>, 25. veebruar 2023.
- Ratsutamine Saaremaal (2023). *Visit Saaremaa*. Kättesaadav: <https://visitsaaremaa.ee/avasta/ratsutamine-saaremaal/>, 25. veebruar 2023.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik kliendile „Hobuturismi arendamise võimalused Saaremaal“

Hea vastaja!

Antud küsimustiku eesmärk on uurida, milline on hobuturismi pakujate hetkeolukord Saaremaal ja millised on kliendi motiivid hobutalude külastamiseks ning seeläbi leida kitsaskohti ja pakkuda välja võimalusi hobuturismi arendamiseks Saaremaal.

Uuritakse milliseid võimalusi näevad Saaremaa hobukasvatajad turismiteenuse pakkumiseks ning milline on potentsiaalsete klientide huvi ja teadlikkus pakutavatest hobuturismi võimalustest. Kogutud infot kasutatakse uurimuslikul eesmärgil TTÜ Kuressaare Kolledži Ettevõtlus ja elamusmajandus eriala lõputöö koostamisel. Vastamine on vabatahtlik ning tagatud on vastajate anonüümsus. Küsimustiku vastustele on ligipääs vaid uuringut teostavatel isikutel.

Suur tänu, et annate panuse lõputöö valmimisse!

Sisestage oma andmed:

Sugu

Vanus

Kus Te elate?.....

1. Millised ratsatalused Saaremaal teate? (mitmed võimalikud vastused)

- Ratsu Turismitalu
- Reinu Ratsatalu
- Minni Hobutegevus
- Tika Talu
- Teeääre Tall
- Kõljala Tall
- Saare Ratsakeskus
- Ei tea mitte ühtegi
- Muu

2. Kas plaanite käesoleva aasta jooksul külastada mõnda Saaremaa ratsatalu?

- Jah

- Ei

3. Milliseid ratsatalusid kas teie või teie pere liikmed olete külastanud? (mitmed võimalikud vastused)

- Ratsu Turismitalu
- Reinu Ratsatalu
- Minni Hobutegevus
- Tika Tall
- Teeääre Tall
- Kõljala Tall
- Saare Ratsakeskus
- Ei ole külastanud
- Muu

4. Millisel põhjusel olete külastanud ratsatalu? (mitmed võimalikud vastused)

- Osalenud ratsatreennis
- Osalenud ratsalaagris
- Osalenud ratsamatkal
- Osalenud hobuteraapias
- Muu

5. Kirjeldage palun lühidalt oma kogemust ratsatalus?

.....

6. Millised emotsioonid on Teis tekkinud hobuteenuseid kasutades? (mitmed võimalikud vastused)

- Õnnetunne
- Uhkus
- Lõbusus
- Eufooria
- Sõbralikkus
- Imetlemine
- Usaldus
- Hämmastus
- Põnevus
- Imestus
- Kahetsus
- Murelikkus
- Vastumeelsus
- Pettumus
- Ettevatlikkus
- Halb eelaimsus
- Paanika
- Kartus
- Ärevus

- Närvilisus
- Muu

7. Millisest allikast olete leidnud infot hobuteenuste kohta Saaremaal? (mitmed võimalikud vastused)

- Google
- Sotsiaalmeedia
- Tuttava käest
- Reklaamtrükis
- Viit tee ääres
- Teenusepakkuja koduleht
- Teenusepakkuja koostööpartneri kaudu
- Televisioon/Raadio
- Reisibüroo
- Muu

8. Kuidas hindate teenusepakkujate info kättesaadavust?

Halb 1 2 3 4 5 Suurepärase

9. Palun hinnake skaalal 1-5, kui oluliseks peate enne ratsamatkale minemist:

- Varasem ratsutamiskogemus:
 Ei pea oluliseks 1 2 3 4 5 Pean väga oluliseks
- Oskus ja teadmised hobuse juhtimisest:
 Ei pea oluliseks 1 2 3 4 5 Pean väga oluliseks
- Algteadmiste õpetamine teenusepakkuja poolt:
 Ei pea oluliseks 1 2 3 4 5 Pean väga oluliseks

10. Millisel aastaajal kasutaksite teenust? (mitmed võimalikud vastused)

- Kevad
- Suvi
- Sügis
- Talv
- Kogu aasta

11. Millised lisateenuseid lisaks ratsutamisele ootaksite teenusepakkujalt? (mitmed võimalikud vastused)

- Toitlustus
- Majutus
- Töötuba
- Ei oota lisateenuse võimalust
- Muu

12. Millised hinnaklassis ratsutamisteenust oleksite nõus kasutama? (mitmed võimalikud vastused)

- 10-20 eur/h

- 21-30 eur/h
- 31-40 eur/h
- 41-50 eur/h
- 51-60 eur/h
- 61 eur/h ja enam

13. Mil määral mõjutavad järgnevad tegurid Teie puhul hobuteenuse kasutamist?

- Teenusepakkuja asukoht:
 Ei ole oluline 1 2 3 4 5 Väga oluline
- Teenuse hind:
 Ei ole oluline 1 2 3 4 5 Väga oluline
- Ilmastikuolud:
 Ei ole oluline 1 2 3 4 5 Väga oluline
- Sõbralik ja kättesaadav klienditeenindus:
 Ei ole oluline 1 2 3 4 5 Väga oluline
- Mugav broneeringusüsteem:
 Ei ole oluline 1 2 3 4 5 Väga oluline
- Teenuse kvaliteet:
 Ei ole oluline 1 2 3 4 5 Väga oluline

14. Kas Teie või mõni pereliige on osalenud hobuteraapias?

- Jah
- Ei

15. Milliseid väärtusi annab Teie arvates hobuteraapia? (mitmed võimalikud vastused)

- Ärevuse ja stressi vähenemine
- Hirmu- või muretunde vähendamine
- Sotsiaalse toetuse tunde suurendamine
- Motivatsiooni ja keskendumise pakkumine
- Enesekehtestamine
- Enesekindlus
- Suhete arendamine ja hoidmine
- Emotsionaalne teadlikkus
- Empaatia
- Impulsside juhtimine
- Probleemide lahendamise oskus
- Sotsiaalsed oskused
- Teiste usaldamine
- Enda usaldamine
- Mitte ühtegi valikutest

16. Millised on teie soovitusel ja/või ootused hobuteenuste pakkujatele?

.....

Lisa 2. Küsimustik hobuomanikele „Hobuturismi arendamise võimalused Saaremaal“

Hea vastaja!

Antud küsimustiku eesmärk on uurida, milline on hobuturismi pakujate hetkeolukord Saaremaal ja millised on kliendi motiivid hobutalude külastamiseks ning seeläbi leida kitsaskohti ja pakkuda välja võimalusi hobuturismi arendamiseks Saaremaal.

Uuritakse milliseid võimalusi näevad Saaremaa hobukasvatatajad turismiteenuse pakkumiseks ning milline on potentsiaalsete klientide huvi ja teadlikkus pakutavatest hobuturismi võimalustest. Kogutud infot kasutatakse uurimuslikul eesmärgil TTÜ Kuressaare Kolledži Ettevõtlus ja elamusmajandus eriala lõputöö koostamisel. Vastamine on vabatahtlik ning tagatud on vastajate anonüümsus. Küsimustiku vastustele on ligipääs vaid uuringut teostavatel isikutel.

Suur tänu, et annate panuse lõputöö valmimisse!

Sisestage oma andmed:

Sugu

Vanus

1. Kui palju on Teil hobuseid?

- Kuni 5
- 6-10
- 11-20
- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 50 ja enam

2. Millisel eesmärgil hobuseid peate? (mitmed võimalikud vastused)

- Hobi
- Treening
- Võistlused
- Teraapia
- Turism
- Aretus
- Muu

3. Kas pakute klientidele hobuteenust?

- Jah

- Ei

4. Milliseid hobuteenuseid kliendile pakute? (mitmed võimalikud vastused)

- Ratsatreenn
- Ratsamatk
- Ratsalaager
- Hobuteraapia
- Muu

5. Kas pakute klientidele lisateenuseid? (mitmed võimalikud vastused)

- Ei paku lisateenuseid
- Toitlustus
- Majutus
- Töötuba
- Muu

6. Millised on Teie ettevõtte põhilised sihtgrupid? (mitmed võimalikud vastused)

- Eelkooliealised
- Kooliõpilased
- Täiskasvanud
- Kohalikud elanikud
- Turistid
- Muu

7. Kui suure osakaalu klientidest moodustavad turistid? (mitmed võimalikud vastused)

- Kuni 5%
- 6-10%
- 11-20%
- 21-30%
- 31-40%
- 41-50%
- 51-60%
- 61-70%
- 71-80%
- 81-90%
- 91-100%

8. Millist teenust soovivad külastajad kõige enam?

- Ratsatreenn
- Ratsamatk
- Ratsalaager
- Hobuteraapia
- Muu

9. Milliseid lisateenuseid soovivad külastajad enim? (mitmed võimalikud vastused)

- Ei soovi lisateenuseid
- Toitlustus
- Majutus
- Töötuba
- Muu

10. Milline on enamike külastajate varasem kogemus?

- On varasem ratsutamiskogemus
- Eelnev kogemus puudub

11. Millist koostööd teete oma ettevõtte reklaamimisel teiste turismiettevõtetega?

.....

12. Milliseid kanaleid kasutate oma ettevõtte reklaamimiseks? (mitmed võimalikud vastused)

- Sotsiaalmeedia kanalid
- Visitestonia.ee
- Puhkaeestis.ee
- Visitsaaremaa.ee
- Ettevõtte koduleht
- Broneerimissüsteem internetis
- Reisibürood
- Turismimes
- Ettevõtte reklaamvoldik
- Ajalehed/ajakirjad
- Televisioon/raadio
- Suusõnaline reklaam
- Koostööpartnerid
- Muu

13. Millisel aastaajal pakute oma teenuseid? (mitmed võimalikud vastused)

- Kevad
- Suvi
- Sügis
- Talv
- Kogu aasta

14. Kuivõrd Te näete tulevikus oma ettevõtte tegevustes hooaja pikendamise võimalusi?

- Jah, kindlasti näen võimalusi
- Pigem näen võimalusi
- Pigem ei näe võimalusi
- Ei näe selleks mingeid võimalusi
- Ei oska öelda

15. Kui vastasite, et Te pigem ei näe või kindlasti ei näe võimalusi hooaja pikendamiseks, siis miks Te nii arvate?

.....

16. Milliseid võimalusi näete turismihooaja pikendamiseks oma ettevõttes? (mitmed võimalikud vastused)

- Turunduskampaaniate tegemine
- Uued teenused
- Püsiklientide sooduspakkumised
- Pakkumised vastavalt aastaegadele
- Paketid koos majutuse ja toitlustusega
- Ratsalaagrid
- Koostööpartnerite leidmine
- Ei näe võimalusi
- Muu

17. Milliseid takistusi näete Saaremaal hobuturismi teenuse pakkumisel?

.....

18. Millist tuge vajaksite hobuturismi teenuse pakkumisel?

.....

19. Kas soovite veel midagi lisada?

.....

Lisa 3. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Grete Pokk

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Hobuturismi arendamise võimalused Saaremaal“, mille juhendaja on Anu Lomp,
 - 1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

_____ (kuupäev)

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtjaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. ja 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.